

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn och om ändring av 6 och 7 § straffregisterlagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag som förpliktar arbetsgivaren att kontrollera om personer som arbetar med barn har brottslig bakgrund. Enligt lagförslaget skall arbetsgivaren kräva att den som valts för ett arbete skall visa upp ett utdrag ur straffregistret innan han eller hon utnämns eller innan ett arbetsavtal ingås. Detsamma gäller i fråga om den som första gången tilldelas uppgifter som omfattas av det föreslagna förfarandet. Skyldigheten skall gälla när arbetet är sådant att det på ett i lagen definierat sätt möjliggör nära kontakter med barn. Som sådant arbete betraktas enligt lagförslaget arbete där arbetsuppgifterna varaktigt och i väsentlig grad består i att utan vårdnadshavarens närvaro fostra, undervisa, sköta eller annars ta hand om minderåriga eller annars arbeta i personlig kontakt med minderåriga.

Av utdraget skall framgå om personen med stöd av strafflagen har dömts för sedlighets-sårande handling, sexualbrott, grovt brott mot liv eller hälsa eller för narkotikabrott. Det föreslås att förfarandet också skall gälla uppdragsförhållanden i fråga om familjevård,

arbetspraktikförhållanden, arbetslivsträning och arbetsprövning på arbetsplatsen, dem som fullgör civiltjänst samt dem som producerar privat social- och hälsovårdsservice när en person arbetar i ovan nämnda uppgifter med minderåriga. Det föreslagna förfarandet möjliggör kontroll av brottslig bakgrund i samband med anställning, eller med ansökan om tillstånd eller uppfyllande av anmälningsplikt i fråga om produktion av privat socialservice samt privata hälso- och sjukvårdstjänster samt före ingående av uppdragsavtal om familjevård som gäller minderåriga. I förslaget föreslås inte att arbetsgivarna eller andra som skall begära att få se ett utdrag skall ha rätt att samla och registrera känsliga uppgifter. Dessutom föreslås att straffregisterlagen ändras så en person skall ha rätt att avgiftsfritt få ett straffregisterutdrag om sig själv av vilket framgår om han eller hon har dömts för de brott som nämns ovan.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTERCKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLLSFÖRTERCKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	5
2.1. Lagstiftning och praxis.....	5
2.1.1. Allmänt	5
2.1.2. Arbete med barn inom socialvården.....	5
Barndagvård	6
Barnskydd	6
Anstaltsvård inom barnskyddet	6
Stödåtgärder inom öppenvården inom barnskyddet	7
Rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor	7
Familjevård	7
Omsorger om utvecklingsstörda	8
Tillsyn	8
2.1.3. Arbete med barn och unga inom hälso- och sjukvården	9
2.1.4. Arbete med barn och unga inom undervisningsministeriets förvaltningsområde.....	9
Grundläggande utbildning och förskoleundervisning.....	10
Gymnasieutbildning	11
Yrkesutbildning	11
Grundläggande konstundervisning.....	12
Fritt bildningsarbete.....	12
Idrottsverksamhet och ungdomsarbete	12
Kyrkornas och övriga religionssamfunds barn- och ungdomsarbete	13
2.1.5. Arbete med barn och unga i vissa tjänstgörings- och praktikförhållanden	13
Civiltjänst	13
Arbetspraktik.....	14
Arbetsprövning	14
Arbetslivsträning	15
2.1.6. Arbete med barn och unga i branscher där verksamheten och övervakningen inte har reglerats	15
2.1.7. Skydd för personuppgifter	15
2.1.8. Straffregister	17
Straffregistrets innehåll.....	17
Utlämnande av uppgifter ur straffregistret till myndigheter	18
Enskilda personers rätt att få uppgifter ur straffregistret.....	19
Partiellt utdrag ur straffregistret	19
2.1.9. Utlåtanden om tillförlitlighet	19
2.2. Lagstiftningen i vissa länder	20
Sverige.....	20

Norge.....	21
Belgien.....	22
Frankrike.....	23
Nederländerna	24
Tyskland	24
Förenade kungariket	24
2.3. Bedömning av nuläget	25
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	26
3.1. Allmänt	26
3.2. Bestämmelsernas tillämpningsområde	27
3.3. Bakgrundsuppgifternas omfattning	30
3.4. Förfarande för att utreda bakgrundsuppgifter.....	32
4. Propositionens verkningar	34
5. Beredningen av propositionen	35
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll.....	36
DETALJMOTIVERING.....	37
1. Lagförslag	37
1.1. Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn 37	
1.2. Straffregisterlagen	43
2. Ikraftträdande.....	45
3. Lagstiftningsordning.....	45
LAGFÖRSLAGEN	47
om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn.....	47
om ändring av 6 och 7 § straffregisterlagen.....	50
BILAGA.....	51
PARALLELLTEXT	51
om ändring av 6 och 7 § straffregisterlagen.....	51

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Under det senaste decenniet har våld mot barn debatterats rikligt i offentligheten, i synnerhet sexuellt utnyttjande som är en specialform av våld mot barn. I bakgrunden finns undersökningar som visar att barnen överlag mår allt sämre och vissa fall av sexuellt utnyttjande som fått stor publicitet och där personer som arbetat med barn inom undervisningsväsendet och socialförvaltningen har gjort sig skyldiga till utnyttjande. Trots att de sistnämnda har varit sällsynta enskilda fall visar en utredning av Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Statistikrapport 2000:5) att misstankar om sexuellt utnyttjande av barn har mångdubblats under det senaste decenniet. En orsak är att atmosfären i samhället har ändrats så att det har blivit lägligare att ta upp denna känsliga fråga. Man kan däremot inte heller utesluta möjligheten att antalet fall av sexuellt utnyttjande har ökat.

Debatten har lett till att tryggheten av barnens rättigheter har börjat ägnas uppmärksamhet inte bara inom den traditionella barnskyddslagstiftningen utan även inom annan lagstiftning som gäller barn och unga. Som exempel kan nämnas den lagstiftning om grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och yrkesutbildning som trädde i kraft vid ingången av 1999 och enligt vilken eleverna och studerandena har rätt till en trygg studiemiljö. Denna rätt innebär att de som ansvarar för de praktiska utbildningsarrangemangen är skyldiga att aktivt undanröja faktorer som äventyrar elevernas och studerandenas säkerhet. Eftersom det finns mångahanda praktiska situationer och tänkbara åtgärder innehåller skollagstiftningen inte några närmare bestämmelser om med vilka metoder en trygg studiemiljö kan åstadkommas. En viktig metod är dock att utbildningsanordnarna i samband med anställning försöker försäkra sig om att personalen är kompetent och har sådana personliga egenskaper som lämpar sig för undervisningsuppgifter.

Exempelvis personer som är våldsamma mot barn bör inte anställas för sådana uppgifter. Arbetsgivaren kan anses ha ovan nämnda skyldighet också utan någon särskild förpliktande bestämmelse, eftersom arbetsgivaren ansvarar för personalens agerande i ett anställnings- eller tjänsteförhållande.

Arbetsgivarna tyr sig till en hel del olika lämplighetsbedömningar när de anställer ny personal. Man har försökt förbättra bedömningarnas tillförlitlighet och arbetssökandenas rättsskydd genom åtgärder som avses i lagen om integritetsskydd i arbetslivet (477/2001). Lagen trädde i kraft vid ingången av oktober 2001, och i den finns bestämmelser om förfaranden för insamling och behandling av personuppgifter som har anknytning till ett tjänste- eller anställningsförhållande. I lagen finns bestämmelser om bl.a. person- och lämplighetsbedömningar, kontroll av hälsotillståndet och övrig testning samt uppgifter om arbetstagarens hälsotillstånd.

Den gällande lagstiftningen berättigar inte till att straffregistret används för att utreda om de som väljs att arbeta med barn och unga har en brottslig bakgrund. Detta kan ses som ett missförhållande med hänsyn till behovet av att skydda barn och unga mot rättskränkningar såsom våld och sexuellt utnyttjande. I flera länder i Västeuropa är det möjligt att utreda brottslig bakgrund hos dem som söker sig till ett arbete med barn och unga. I Norge har förfarandet gällt sedan 1996 och i Sverige sedan ingången av 2001.

Riksdagen förutsatte i sitt svar av den 19 oktober 1999 (RSv 34/1999 rd) på regeringens proposition med förslag till lag om ändring av straffregisterlagen (RP 8/1999 rd) att lagstiftningen under 2000 kompletteras med bestämmelser som medger att en persons bakgrund utreds när han eller hon söker sig till ett arbete med barn och unga för att personer som dömts för sexualbrott mot barn inte skall anställas för sådana uppgifter.

Den föreslagna lagstiftningen möjliggör kontroll av en eventuell brottslig bakgrund

hos dem som söker sig till ett arbete med minderåriga. Lagstiftningen bör lösa många frågor inom tillämpningsområdet för förfarandet, t.ex. vilka uppgifter som är sådana att bakgrunden bör utredas hos dem som söker sig till uppgifterna, hurdana brott utredningen skall gälla, hur de uppgifter som skall utredas skaffas och hur straffuppgifter skall behandlas samt hur eventuella anteckningar i registret påverkar möjligheten att anställa en person. I granskningen bör förutom sexualbrott mot barn också beaktas vissa andra typer av brott, t.ex. vålds- och narkotikabrott, eftersom också de som gjort sig skyldiga till dessa brott genom sin verksamhet kan äventyra barns eller ungas säkerhet och utveckling.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

2.1.1. Allmänt

Främjande av barnens välfärd och ökad trygghet för barn har skrivits in i konventionen om barnets rättigheter och i Finlands grundlagen. Den viktigaste principen i FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) är barnets bästa alltid skall komma i främsta rummet i myndighetsbeslut, lagar eller samhällspolitiska avgöranden som rör barn. Enligt konventionen skall barn skyddas särskilt mot våld och sexuellt utnyttjande (artiklarna 19 och 34). Enligt Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna (FördrS 19/1990) gäller dessutom att var och en har rätt till frihet och personlig säkerhet (artikel 5). I 6 § grundlagen sägs att barn skall bemötas som jämlika individer och de skall ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Enligt 19 § i grundlagen skall det allmänna stödjade familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Främjandet av välfärd täcker också skydd mot våld, underkastelse och utnyttjande (RP 309/1993 rd).

Förutom med familjen har barn ett nära umgänge med vuxna i synnerhet inom social- och hälsovården, utbildningen, idrottsverksamheten och ungdomsarbetet. I lagstift-

ningen om socialvård och olika skolformer finns bestämmelser som syftar till att trygga barnens uppväxt- och studiemiljö. Med tanke på barnens säkerhet är det viktigt att de sköts och undervisas av yrkeskunniga som också annars lämpar sig för sina uppgifter. Dessa omständigheter bör beaktas i synnerhet vid antagning till utbildning och vid anställning samt som ett led i arbetsledningens och tillsynsmyndigheternas uppgifter. I lagstiftningen finns däremot inte några bestämmelser om särskilda metoder för att kontrollera om arbetstagarna eller de som söker sig till ett arbete eventuellt har en brottslig bakgrund.

I straffregistret som förs av rättsregistercentralen införs uppgifter om brott och utdömda straff med undantag närmast av bötesstraff. Straffregisterlagen (770/1993) medger inte att uppgifter ur straffregistret utlämnas för utredning av arbetstagarens bakgrund i syfte att skydda barn. Användningen av uppgifterna i straffregistret som ett led i lämplighetsprövningen i samband med anställning skyddar inte direkt barn mot sexuellt utnyttjande eller annan allvarlig brottslighet. Utredning av bakgrundsuppgifterna kan dock för sin del förbättra möjligheterna att skapa en så trygg uppväxtmiljö som möjligt för barnen.

2.1.2. Arbete med barn inom socialvården

Inom socialvården utförs arbete med unga under 18 år huvudsakligen inom barndagvården och när vård utanför hemmet ordnas som barnskydd.

Enligt socialvårdslagen (710/1982) och den speciallagstiftning som kompletterar den ansvarar kommunen för ordnandet av socialvård. En kommun kan ordna de uppgifter som hör till social- och hälsovården genom att sköta verksamheten själv, genom avtal tillsammans med en annan kommun eller andra kommuner, genom att vara medlem i en samkommun som sköter verksamheten eller genom att anskaffa service från staten, en annan kommun, en samkommun eller någon annan offentlig eller privat serviceproducent.

Vid anskaffning av service från en privat serviceproducent skall kommunen eller samkommunen försäkra sig om att servicen motsvarar den nivå som krävs av motsvarande

kommunala verksamhet. Exempel på service i privat regi är privata barnskyddsanstalter, daghem eller annan dagvård samt hemservice.

Barndagvård

Bestämmelser om barndagvård finns i lagen (36/1973) och förordningen (239/1973) om barndagvård. Med dagvård avses anordnande av vård av barn i form av daghemsvård, familjedagvård, lekverksamhet eller annan dagvårdsverksamhet. Daghemsvård får anordnas i en för detta ändamål reserverad lokal, som kallas daghem. Familjedagvård får anordnas i ett privathem eller på någon annan hemliknande vårdplats, som kallas familjedaghem. Lekverksamhet och annan dagvårdsverksamhet får anordnas på en för detta ändamål reserverad plats. Behövlig transport kan också anordnas för dagvårdsbarn.

Barn under skolåldern och av särskilda skäl även äldre barn kan få barndagvård. Dagvården skall stöda barnens hem i deras uppgift att fostra barnen samt för sin del erbjuda barnet fortgående, trygga och varma människo- relationer, en verksamhet som på ett mångsidigt sätt stöder barnets utveckling samt en gynnsam uppväxtmiljö.

En enskild person eller sammanslutning som bedriver barndagvårdsverksamhet mot ersättning är skyldig att göra anmälan härom hos vederbörande socialnämnd inom två veckor från det verksamheten inleddes. Socialnämnden skall övervaka verksamheten. Socialnämnden skall sedan anmälan om bedrivande av dagvård inkommit omedelbart verkställa granskning på dagvårdsplatsen samt tillse att dagvårdsplatsen och den vård som där meddelas uppfyller de sanitära och andra fordringar som uppställts för dagvården. På övervakningen av privat dagvård tilllämpas lagen om tillsyn över privat socialservice (603/1996), nedan tillsynslagen, som ett komplement till lagen om barndagvård.

Vid daghemmen finns förutom personal som sköter vårduppgifter och fostrande uppgifter också bl.a. köks- och ekonomiunderhållspersonal. Den vanligaste formen av familjedagvård är att barnen är hemma hos familjedagvårdaren. I vårdarens hem kan bar-

nen också stå i nära kontakt med vårdarens familjemedlemmar.

Lekverksamheten erbjuder olika former av ledd stimulerande verksamhet, t.ex. lekklubbar, lekparker, lekotek och utlåning av utrustning samt öppen daghemsverksamhet.

Barnskydd

Bestämmelser om barnskydd finns i barnskyddslagen (683/1983) och barnskydds- förordningen (1010/1983). I barnskyddslagen betraktas personer under 18 år som barn. I 1 § barnskyddslagen sägs att barn har rätt till en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt till en harmonisk och mångsidig utveckling. Barn har företrädesrätt till särskilt skydd. Barnskyddets syfte är att trygga barnets ovan nämnda rättigheter genom att påverka de allmänna uppväxtförhållandena, genom att stöda vårdnadshavarna vid fostran av barn samt genom att genomföra familje- och indi- vidinriktat barnskydd. Målet är att barnet under alla förhållanden får en sådan vård som föreskrivs i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

Med vård utom hemmet avses att barnets vård och fostran ordnas utanför hemmet som familje- eller anstaltsvård eller på något annat ändamålsenligt sätt. I vård utom hemmet kan endast placeras barn som socialnämnden omhändertagit. För uppnående av syftet med omhändertagandet har socialnämnden rätt att besluta om barnets vård, uppfostran och övervakning, den övriga omsorgen om barnet samt om dess vistelseort. Den vårdnad som barnet får i vården utom hemmet och tillgodo- sendet av barnets bästa övervakas också alltid av socialnämnden i den kommun som placerat barnet.

För barnet kan också ordnas familjevård eller anstaltsvård såsom stödåtgärd inom den öppna vården tillsammans med en förälder eller vårdnadshavare eller den som svarar för barnets vård och fostran. Vården kan också ordnas så att den enbart gäller barnet.

Anstaltsvård inom barnskyddet

Barnskyddsanstalter där vård utom hemmet för barn och anstaltsvård kan ordnas såsom stödfunktioner är barnhem, ungdomshem och

skolhem samt andra med dem jämställbara barnskyddsanstalter. Det finns både barnskyddsanstalter som drivs av offentliga organisationer, såsom statens skolhem och kommunala barnskyddsanstalter, och privata barnskyddsanstalter.

I barnskyddsanstalterna är barnen i barngrupper. Vårdpersonal och pedagogisk personal svarar för gruppens verksamhet. Vid barnskyddsanstalterna finns dessutom övriga anställda, t.ex. kökspersonal, personal som svarar för fastighetsskötseln samt administrativ personal och kontorspersonal. Vid vissa barnskyddsanstalter finns specialutbildad personal, t.ex. socialarbetare eller psykologer.

Stödåtgärder inom öppenvården inom barnskyddet

Som stödåtgärd inom den öppna vården inom barnskyddet kan för barnet ordnas bl.a. en stödperson eller stödfamilj samt semester och rekreationsverksamhet. Stödpersonen ordnar fritidssysselsättning för barnet och stöder barnet även på annat sätt. Barnet kan också tillbringa veckoslut hemma hos stödpersonen eller stödfamiljen. Barn som placerats på anstalt kan också ha stödpersoner. Under semestertider kan barnen placeras i semesterfamiljer för några veckor. Placeringarna förbereds av socialnämnden eller en barnskyddsorganisation, t.ex. Rädda Barnen rf. Många barnskyddsorganisationer ordnar rekreationsverksamhet för barn i form av läger.

Olika former av service som förs ut till hemmet har också blivit vanligare som stödåtgärder inom öppenvården inom barnskyddet. Vid sidan av det traditionella hemvårdsarbetet har det uppkommit olika former av familjearbete som utförs i familjens hem. Familjerna kan dessutom direkt köpa barnvårdsservice av t.ex. organisationer. Med hemservice avses enligt 20 § socialvårdslagen fullgörande av eller bistånd vid fullgörandet av uppgifter eller funktioner som hör till boende, personlig skötsel och omvårdnad, vård och uppfostran av barn samt till annan normal och invand livsföring. Hemservice tillhandahålls dem som på grund av nedsatt prestationsförmåga, familjeförhållanden, an-

strängning, sjukdom, barnsbörd eller invaliditet eller av annan motsvarande orsak är i behov av hjälp för att klara de uppgifter och funktioner som avses ovan.

Rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor

Rådgivningsbyråer för uppfostrings- och familjefrågor ger sakkunnighjälp i uppfostrings- och familjefrågor samt ordnar social, psykologisk och medicinsk undersökning och vård som bidrar till barnets positiva utveckling.

Familjevård

Bestämmelser om familjevård finns i 25 och 26 § socialvårdslagen, familjevårdarlagen (312/1992) och i förordningen om arvoden och ersättningar till familjevårdare (420/1992). Familjevård kan lämnas i ett arbetsavtalsförhållande eller på basis av ett uppdragsavtal enligt familjevårdarlagen eller enligt principen om köpta tjänster. Med familjevård avses ordnande av vård, fostran eller annan omvårdnad av en person dygnet runt utanför hans eget hem i ett privathem. Med familjehem avses ett privathem där familjevård ges och som beviljats tillstånd av länsstyrelsen eller som avses i familjevårdarlagen och som godkänts av kommunen eller en samkommun. Ett familjehem skall till sina sanitära och övriga förhållanden vara lämpligt för den vård som skall ges där.

Vid familjevård på grundval av ett uppdragsavtalsförhållande ingår kommunen eller samkommunen, i praktiken socialnämnden, och en enskild person, ett uppdragsavtal om familjevård och om angelägenheter som gäller familjevården. Vid familjevård på grundval av ett uppdragsavtalsförhållande gäller nästan utan undantag att bara den ena av föräldrarna i familjehemmet är familjevårdare. I samma hushåll som det barn som placerats i familjevård bor ofta också familjevårdarens make och eventuellt familjevårdarens egna barn.

När det är fråga om köptjänster kommer en privat serviceproducent och kommunen överens om hur familjevården skall ordnas. För vården och fostran svarar då t.ex. makar som arbetar som privatföretagare eller står i

anställningsförhållande till en privat sammanlutning som är huvudman. Även andra än makar kan vara huvudmän och fostrare i ett familjehem. Vid verksamhetsenheten kan också finnas andra som anställts för fostringsuppgifter eller övriga uppgifter.

Omsorger om utvecklingsstörda

I lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) bestäms om specialomsorger om personer som på grund av medfödd eller i utvecklingsåldern erhållen sjukdom, defekt eller skada hämmats eller störts i sin utveckling och som inte med stöd av annan lag kan erhålla de tjänster de behöver. Syftet med specialomsorgerna är att hjälpa personerna att reda sig i det dagliga livet, självständigt förtjäna sitt uppehälle och anpassa sig i samhället samt att tillförsäkra dem den vård och omsorg av annat slag som de behöver.

Socialnämnden är specialomsorgsmyndighet i kommunen. Samkommunen för specialomsorgsdistriktet skall samarbeta med socialnämnden också när samkommunen skall ordna de lokala specialomsorgerna. Vid sidan av de kommunala verksamhetsenheterna för specialomsorgerna finns det privata verksamhetsenheter. Enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) står den handikappades personliga hjälpare i anställningsförhållande till den handikappade, trots att kommunen ersätter de kostnader som föranleds av detta.

Tillsyn

Enligt socialvårdslagen ankommer den allmänna planeringen, ledningen och övervakningen av socialvården på social- och hälsovårdsministeriet. Planeringen, ledningen och övervakningen av socialvården inom länet ankommer på länsstyrelsen. I 16 § barnskyddsförordningen förpliktas länsstyrelserna dessutom att följa verksamheten vid barnskyddsanstalterna och övervaka bruket av särskilda begränsningar. Den allmänna ledningen av och tillsynen över statens skolhem ankommer på forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (för-

ordningen om statens uppfostringsanstalter, 769/1978).

Bestämmelser om tillsynen över privat socialservice finns i lagen om tillsyn över privat socialservice. En verksamhetsenhet som producerar privat socialservice skall ha en person som ansvarar för servicen och som ansvarar för att serviceverksamheten uppfyller de krav som ställs på dem. En privat serviceproducent som bedriver serviceverksamhet dygnet runt, t.ex. ett privat familjehem, skall ha länsstyrelsens tillstånd innan verksamheten inleds eller ändras väsentligt. I fråga om annan än verksamhet dygnet runt skall anmälan lämnas in till den kommun där servicen lämnas. Den som ansvarar för servicen skall utnämnas i samband med anmälnings- eller tillståndsförfarandet. För att tillstånd skall beviljas skall verksamhetsenheten till sina sanitära och övriga förhållanden vara lämplig för den vård, fostran och övriga omsorg som skall tillhandahållas där.

På riksplanet ankommer den allmänna styrningen och övervakningen av verksamhet som baserar sig på lagen om tillsyn över privat socialservice på social- och hälsovårdsministeriet. Tillsynen över de tjänster som avses i lagen ankommer i sin tur på behörig länsstyrelse samt på den kommun där tjänsterna tillhandahålls.

Om en privat socialserviceproducent inte har fullgjort sin anmälningskyldighet eller skyldighet att ansöka om tillstånd eller om det i tillhandahållandet av socialservice som avses i lagen upptäcks bristfälligheter eller missförhållanden, skall länsstyrelsen förordna att anmälnings- eller tillståndsskyldigheten skall fullgöras eller att bristfälligheterna eller missförhållandena skall avhjälpas och samtidigt sätta ut en tid inom vilken de behövliga åtgärderna skall vidtas. Länsstyrelsen har rätt att, vid vite eller vid äventyr att serviceverksamheten avbryts eller att användningen av en verksamhetsenhet eller del därav förbjuds, förplikta den som saken gäller att iakta föreskrifterna.

Om verksamheten har bedrivits i strid med tillsynslagen eller med stadganden eller föreskrifter som meddelas med stöd av den, har länsstyrelsen rätt att avbryta verksamheten helt eller delvis eller att förbjuda användningen av en verksamhetsenhet eller del där-

av tills bristfälligheten eller missförhållandet har avhjälpts. Vid väsentlig överträdelse kan länsstyrelsen också återkalla ett tillstånd att tillhandahålla socialvård dygnet runt.

2.1.3. Arbete med barn och unga inom hälso- och sjukvården

Inom hälso- och sjukvården utförs arbete med personer under 18 år bl.a. vid rådgivningsbyråer, inom skolhälsovården samt på sjukhusens barnavdelningar och barn- och ungdomspsykiatriska avdelningar. Barnklienter uppsöker dessutom läkare och hälsovårdare, deltar i medicinsk rehabilitering och andra funktioner i anslutning till undersökning och vård. Hälsovårdstjänster anordnas som offentlig och privat service. Största delen av tjänsterna inom hälso- och sjukvården tillhandahålls inom den offentliga sektorn och de tjänster som speciellt riktar sig till barn tillhandahålls i regel av kommuner eller samkommuner.

Offentliga hälsovårdstjänster anordnas med stöd av folkhälsolagen (66/1972) och lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989). Kommunen ansvarar för anordnandet av tjänsterna. Med folkhälsoarbete avses hälsovård som rör individen och hans livsmiljö samt individens sjukvård samt sådan verksamhet i anslutning till dessa som avser upprätthållande och främjande av befolkningens hälsotillstånd. Kommunen är skyldig att ordna folkhälsoarbete. Med specialiserad sjukvård avses sådana hälsovårdstjänster inom medicinska och odontologiska specialområden som hänför sig till förebyggande av sjukdomar, undersökning, vård, den medicinska räddningsverksamheten samt medicinsk rehabilitering. Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt skall ordna specialiserad sjukvård inom sitt område.

Den allmänna planeringen, ledningen och övervakningen av folkhälsoarbetet och den specialiserade sjukvården ankommer på social- och hälsovårdsministeriet. Inom länet sköts ledningen och övervakningen av folkhälsoarbetet och den specialiserade sjukvården av länsstyrelsen.

Bestämmelser om anordnandet av privat hälso- och sjukvård finns i lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990). Med servi-

ceproducent avses en enskild eller ett bolag, ett andelslag, en förening eller någon annan sammanslutning eller stiftelse som har en enhet som tillhandahåller hälso- och sjukvårdstjänster. Som serviceproducent betraktas inte en person som producerar hälso- och sjukvårdstjänster som självständiga yrkesutövare, dvs. som självständigt utövar sitt yrke med stöd av lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994).

Den som tillhandahåller privata hälso- och sjukvårdstjänster skall ha ändamålsenliga lokaliteter och anordningar samt den personal som verksamheten förutsätter. Verksamheten skall i medicinskt avseende bedrivas på behörigt sätt och ta hänsyn till patientsäkerheten. En serviceproducent skall ha tillstånd av länsstyrelsen för att få tillhandahålla hälso- och sjukvårdstjänster. Serviceproducenten skall ha en av länsstyrelsen godkänd föreståndare som ansvarar för hälso- och sjukvårdstjänsterna. Den ansvariga föreståndaren skall svara för att verksamheten i samband med tillhandahållande av hälso- och sjukvårdstjänster uppfyller kraven. Försummar föreståndaren sin tillsynsuppgift eller är han eller hon annars oförmögen att sköta sina åligganden, kan godkännandet återkallas.

Upptäcks bristfälligheter eller missförhållanden i tillhandahållandet av privata hälso- och sjukvårdstjänster, skall länsstyrelsen meddela föreskrifter om hur de skall rättas till eller avhjälpas och samtidigt sätta ut en tid inom vilken de behövliga åtgärderna skall vidtas. Länsstyrelsen har rätt att avbryta verksamheten eller förbjuda användningen av en lokal eller del därav eller av en anordning tills bristfälligheten eller missförhållandet har avhjälpts. Länsstyrelsen kan återkalla ett tillstånd att tillhandahålla hälso- och sjukvårdstjänster, om lagen privat hälso- och sjukvård eller stadganden eller föreskrifter som meddelas med stöd av den grovt har överträtts i verksamheten.

2.1.4. Arbete med barn och unga inom undervisningsministeriets förvaltningsområde

Inom undervisningsministeriets förvaltningsområde finns uppgifter inom utbildning samt idrottsverksamhet och ungdomsarbete

där en väsentlig del av arbetsuppgifterna huvudsakligen består av arbete med barn eller ungdomar under 18 år. Också kyrkliga ärenden och registrerade religionssamfund hör till undervisningsministeriets förvaltningsområde. Kyrkorna (den evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet) och de registrerade religionssamfundet utför barn- och ungdomsarbete. Dessutom arbetar biblioteksanställda med barn och unga. Uppgifter enligt bibliotekslagen (904/1998) behandlas inte här, eftersom biblioteksanställda i allmänhet betjänar varje kund en rätt kort tid åt gången.

I fråga om utbildning blir utredning av bakgrunden hos personer som arbetar med elever och studerande aktuell i verksamhet enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (629/1998), lagen om yrkesutbildning (630/1998), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998) och lagen om fritt bildningsarbete (632/1998). Enligt lag har elever och studerande rätt till en trygg studiemiljö inom den grundläggande utbildningen, i gymnasiet och inom yrkesutbildningen.

I lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) sägs att lagens syfte är att upprätthålla och höja den vuxna befolkningens yrkeskunnande, ge de studerande färdigheter för att utöva ett självständigt yrke, utveckla arbetslivet och främja sysselsättningen samt stödja livslångt lärande. Yrkesinriktad tilläggsutbildning ordnas också som arbetskraftspolitisk vuxenutbildning inom arbetsministeriets verksamhetsområde i enlighet med lagen om arbetskraftspolitisk vuxenutbildning (763/1990). Enligt lagen skall den som antas till utbildning ha fyllt 20 år innan utbildningen börjar, om inte något annat bestäms genom förordning. Personer under 18 år antas bara i sällsynta undantagsfall.

Varje läroanstalt där det ordnas lagenlig utbildning skall ha en rektor som svarar för verksamheten. En utbildningsanordnare skall med beaktande av den form i vilken utbildningen ordnas ha ett tillräckligt antal lärartjänster eller lärare i arbetsavtalsförhållande. Utbildningsanordnaren kan dessutom ha timlärare, skolgångsbiträden samt annan personal. I synnerhet vid läroanstalterna för fritt bildningsarbete finns det rikligt med timlära-

re och kortvariga föreläsare som inte står i permanent anställningsförhållande till läroanstalten.

Grundläggande utbildning och förskoleundervisning

Lagen om grundläggande utbildning omfattar den ettåriga förskoleundervisning som ges året innan läroplikten uppkommer, den grundläggande utbildning som omfattas av läroplikten, den påbyggnadsundervisning som ges dem som slutfört den grundläggande utbildningens lärokurs samt den förberedande undervisning som ordnas för invandrare före den grundläggande utbildningen.

De elever som deltar i förskoleundervisningen är i regel 5 eller 6 år (i vissa fall 7 år), de elever som får utbildning som omfattas av läroplikten är i regel mellan 7 och 15 år (i vissa fall även 6 och 16 år) och de elever som får påbyggnadsundervisning är mellan 15 och 17 år. De som får förberedande undervisning som ordnas för invandrare före den grundläggande utbildningen är i regel minderåriga, men undervisningen kan också ordnas för vuxna. Grundläggande utbildning kan också ordnas för andra än läropliktiga, i praktiken för personer över 16 år. Grundläggande utbildning för andra än läropliktiga är ofta vuxenstudier, där deltagarna i regel är vuxna.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är kommunen skyldig att ordna grundläggande utbildning för barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område. Grundläggande utbildning kan också ordnas inom en samkommun. Statsrådet kan på särskilda villkor bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna sådan utbildning som avses i lagen om grundläggande utbildning. Genom beslut av undervisningsministeriet kan också staten ordna sådan utbildning som avses i lagen. Elevernas rättigheter och skyldigheter gäller oberoende av den juridiska organisationsformen för den som anordnar undervisningen. Köptjänster är i princip inte tillåtna inom den grundläggande utbildningen. Vid ingången av augusti 2000 blev köptjänster dock möjliga inom förskoleundervisningen. Syftet med arrangemanget har varit att de organisationsförfaranden för förskole-

undervisning som tidigare ordnats i anslutning till den barndagvård som kommunen anordnar också skall kunna tillämpas när förskoleundervisningen regleras genom undervisningslagstiftningen.

Grundläggande utbildning ordnas som närundervisning, i allmänhet som undervisning i klass. Grundläggande utbildning ges också delvis utanför skolan. Exempelvis i högstadiet har eleverna perioder då de får bekanta sig med arbetslivet på arbetsplatserna. Dessa är dock korta perioder som bara pågår några dagar i taget.

Gymnasieutbildning

I gymnasielagen bestäms om allmänbildande gymnasieutbildning som bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs och är avsedd för ungdomar och vuxna. De som får gymnasieutbildning är i regel mellan 16 och 19 år. Det finns dock också läroanstalter som har specialiserat sig på vuxenstudier, t.ex. vuxengymnasier och kvällsgymnasier.

Undervisningsministeriet kan bevilja en kommun, samkommun eller en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna gymnasieutbildning. Gymnasieutbildning kan också, enligt vad undervisningsministeriet beslutar, ordnas i statliga läroanstalter. Inom gymnasieutbildning är också köpta tjänster tillåtna. Enligt gymnasielagen kan en utbildningsanordnare skaffa en del av de tjänster som avses i lagen av andra utbildningsanordnare som beviljats tillstånd att ordna utbildning eller av någon annan sammanslutning eller stiftelse. Utbildningsanordnaren svarar dock alltid för att tjänster som skaffats ordnas i enlighet med gymnasielagen. Studerandenas rättigheter och skyldigheter gäller oberoende av den juridiska organisationsformen för den som ordnar undervisningen. Enligt lagen får gymnasieutbildning också ordnas utomlands med tillstånd av undervisningsministeriet. Utbildningen kan helt eller delvis ordnas som närundervisning eller distansundervisning.

Yrkesutbildning

I lagen om yrkesutbildning bestäms om

grundläggande yrkesutbildning för ungdomar och vuxna samt om yrkesinriktade grundexamina inom denna utbildning. Med stöd av lagen kan undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte ordnas för handikappade studerande. För invandrare kan ordnas utbildning som förbereder för den grundläggande yrkesutbildningen. Med stöd av lagen kan dessutom undervisning i huslig ekonomi ordnas i annan form än som grundläggande yrkesutbildning, ett exempel är hushållsskolor.

Studerande som får utbildning för ungdomar enligt lagen om yrkesutbildning är i regel mellan 16 och 19 år. Yrkesutbildning kan dock ordnas för alla åldrar. Ungdomar och vuxna kan ha egna studiegrupper, men ibland består grupperna av både ungdomar och vuxna. Vid samma läroanstalt studerar nästan alltid både ungdomar och vuxna.

Undervisningsministeriet kan bevilja en kommun, samkommun, en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna yrkesutbildning. Utbildning kan också, enligt vad undervisningsministeriet beslutar, ordnas i statliga läroanstalter. Också inom yrkesutbildning är köpta tjänster tillåtna. Enligt lagen om yrkesutbildning får en utbildningsanordnare skaffa en del av de tjänster som avses i lagen av andra utbildningsanordnare som beviljats tillstånd att ordna utbildning eller av någon annan sammanslutning eller stiftelse. Utbildningsanordnaren svarar dock alltid för att de tjänster som skaffats ordnas i enlighet med lagen om yrkesutbildning. Studerandenas rättigheter och skyldigheter gäller oberoende av den juridiska organisationsformen för den som ordnar utbildningen. Tillstånd att ordna yrkesutbildning får inte beviljas för utbildning som ordnas utomlands.

Yrkesutbildning kan ordnas som när-, distans- eller flerformsundervisning, som läroavtalsutbildning eller annars på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter. Kännetecknande för läroavtalsutbildningen är att studierna huvudsakligen bedrivs på en arbetsplats. De som deltar i utbildningen står i arbetsavtalsförhållande till den arbetsplats där de får utbildning. De studier som ordnas på arbetsplatsen i samband med praktiska arbetsuppgifter kompletteras med teoretiska

studier. Också inom annan yrkesutbildning än yrkesutbildning som ordnas som läroavtalsutbildning innefattar alla yrkesinriktade grundexamina i fortsättningen en period med inlärnin g i arbetet som varar minst ett halvt år.

Grundläggande konstundervisning

I lagen om grundläggande konstundervisning sägs att med grundläggande konstundervisning avses sådan målinriktad och från nivå till nivå fortskridande undervisning inom olika områden av konsten som i första hand riktar sig till barn och unga och som samtidigt ger eleverna förmåga att uttrycka sig och söka sig till yrkesutbildning och utbildning på högre nivå inom konstområdet i fråga. Grundläggande konstundervisning är följaktligen redan definitionsmässigt utbildning som i första hand ordnas för minderåriga, trots att lagen inte utgör ett hinder för att utbildning ordnas även för vuxna.

Total organisationsfrihet är karaktäristiskt för den grundläggande konstundervisningen. Grundläggande konstundervisning kan ordnas av såväl en kommun, en samkommun och staten som privata sammanslutningar och stiftelser. Köptjänster är tillåtna och förekommer allmänt. Det gäller dock alltid att iaktta de läroplaner som godkänts av kommunen eller någon annan utbildningsanordnare som fått tillstånd att ordna utbildning. Läroplanerna baserar sig på de riksomfattande grunder för läroplanen som godkänts av utbildningsstyrelsen. Grundläggande konstundervisning kan ordnas t.ex. så att en dansskola som bedriver verksamhet på företagsekonomiska grunder kommer överens med kommunen om att skolan skall iaktta de dansläroplaner som kommunen fastställt. Kommunen övervakar att läroplanen följs.

Fritt bildningsarbete

I lagen om fritt bildningsarbete sägs att det fria bildningsarbetet syftar till att utgående från principen om livslångt lärande stöda en mångsidig utveckling av individers personlighet och förmåga att fungera i samfund samt främja demokrati, jämlikhet och pluralism i det finländska samhället. Läroanstalter

för fritt bildningsarbete är medborgarinstitut, folkhögskolor (internat), studiecentraler, idrottsutbildningscentraler (internat) och sommaruniversitet.

Det fria bildningsarbetet anses höra till vuxenutbildningen, men i utbildningen deltar också i stor omfattning unga som avslutat den grundläggande utbildningen. Det är anmärkningsvärt att grundläggande utbildning, gymnasieutbildning, yrkesutbildning och grundläggande konstundervisning också ordnas vid många läroanstalter för fritt bildningsarbete.

Undervisningsministeriet kan bevilja en kommun, samkommun, registrerad sammanslutning eller stiftelse rätt att driva en läroanstalt för fritt bildningsarbete. Staten kan inte driva läroanstalter för fritt bildningsarbete. Karaktäristiskt för det fria bildningsarbetet är att utbildningsanordnaren fritt beslutar om innehållet i och arrangemangen för undervisningen.

Idrottsverksamhet och ungdomsarbete

Syftet med idrottslagen (1054/1998) är att främja motion och annan idrott samt tävlings- och elitidrott och medborgarverksamhet i anslutning till dessa, att främja befolkningens välbefinnande och hälsa samt att med idrottens hjälp stödja barns och ungas uppväxt och utveckling. Syftet med lagen är dessutom att med hjälp av motion och idrott främja jämlikhet och tolerans samt stödja kulturell mångfald och en hållbar utveckling av miljön.

Enligt lagen skall staten och kommunerna skapa de allmänna förutsättningarna för idrott. Idrottsverksamheten skall i huvudsak skötas av idrottsorganisationerna. Kommunen skall skapa förutsättningar för kommuninvånarnas idrottsutövning genom att utveckla det lokala och regionala samarbetet samt en hälsofrämjande idrott, genom att stödja medborgarverksamhet, tillhandahålla idrottsanläggningar samt ordna idrottsverksamhet med beaktande även av grupper med särskilda behov.

Den verksamhet som avses i idrottslagen riktar sig till alla åldrar. Karaktäristiskt för idrottsverksamheten är det stora antalet aktörer och omfattande frivilligarbete i idrottsor-

ganisationerna i synnerhet inom idrottsverksamheten för barn och unga.

Syftet med lagen om ungdomsarbete (235/1995) är att förbättra de ungas levnadsförhållanden och skapa förutsättningar för medborgarverksamhet bland ungdomen. Syftet med lagen är dessutom att främja jämställdheten mellan generationer, mellan könen och mellan regionerna i Finland, främja tolerans och kultur mångfald samt att trygga en hållbar utveckling vad beträffar bruk av naturen. I lagen sägs att det i första hand är staten, kommunerna och ungdomsorganisationerna som skall svara för genomförandet av ungdomsarbetet. Ungdomsarbetet hör till kommunens verksamhetsområde. För de ungas medborgarverksamhet svarar huvudsakligen de unga och deras sammanslutningar samt ungdomsorganisationerna. Karakteristiskt för ungdomsarbetet är det rikliga antalet aktörer och omfattande frivilligarbete i organisationerna

Kyrkornas och övriga religionssamfundets barn- och ungdomsarbete

Den evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkosamfundet är viktiga aktörer inom barn- och ungdomsarbetet. Sådan verksamhet ordnas också med stöd av religionsfrihetslagen (267/1922) i registrerade religionssamfund. Enligt uppgifterna i befolkningsregistret 1999 hade den evangelisk-lutherska kyrkan ca 4,4 miljoner medlemmar, ortodoxa kyrkosamfundet ca 55 000 medlemmar och registrerade religionssamfund sammanlagt likaså ca 55 000 medlemmar.

Det fostrande arbetet i de nämnda kyrkornas församlingar kompletterar den fostran som ges i hemmen och skolorna. För barnen ordnar t.ex. den evangelisk-lutherska kyrkans dagklubbar, söndagsskolverksamhet, scoutverksamhet, eftermiddagsklubbar för skolbarn, familjeklubbar, läger och övriga evenemang av olika slag där barn och ungdomar deltar. I kyrkans dagklubbar deltar redan omkring hälften av alla 4- till 6-åringar i vårt land. I eftermiddagsklubbarna för skolelever deltar årligen mer än 7 000 elever i grundskolans lågstadium. I skriftskolorna deltar årligen ca 60 000 unga i konfirmationsåldern. Församlingarnas specialungdomsarbete stö-

der unga som hotas av marginalisering och har problem. Många barn och unga deltar också i församlingarnas musikfostran.

I vissa fall svarar religionssamfundet för religionsundervisningen för läropliktiga och gymnasieelever. Detta gäller i synnerhet ortodox religionsundervisning då kommunen på grund av det låga antalet elever som tillhör ortodoxa kyrkosamfundet inte är skyldig att ordna religionsundervisning för dem i grundskolorna i kommunen. Vissa registrerade religionssamfund svarar också för medlemmarnas religionsundervisning.

Ansvar för kyrkornas och religionssamfundets barn- och ungdomsarbete bärs till stor del av personer som står i tjänste- eller anställningsförhållande till de nämnda organisationerna. Bestämmelser om den rättsliga ställningen för tjänsteinnehavare inom den evangelisk-lutherska kyrkan finns i kyrkolagen (1054/1993). Enligt 2 kap. 2 § har kyrkan ensamrätt att föreslå kyrkolag i allt som rör endast kyrkans egna angelägenheter, även ändrande och upphävande av kyrkolag. I kyrkor och religionssamfund utförs barn- och ungdomsarbete också som frivilligarbete. I arbetet deltar då också personer som inte står i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande till samfundet.

2.1.5. Arbete med barn och unga i vissa tjänstgörings- och praktikförhållanden

Civiltjänst

En värnpliktig som försäkrar att allvarliga samvetsskäl som grundar sig på religiös eller etisk övertygelse hindrar honom att fullgöra sin tjänstgöring enligt värnpliktslagen (452/1950) befrias från tjänstgöringen under fredstid och förordnas att fullgöra civiltjänst. Enligt 2 § civiltjänstlagen (1723/1991) består civiltjänsten av arbete som är nyttigt för samhället. Arbetstjänsten fullgörs närmast inom social- eller hälsovårdsområdet, undervisnings- eller kulturområdet eller i uppgifter som hör till miljövården eller räddningsbranschen.

Civiltjänsten leds och övervakas av arbetsministeriet. Civiltjänstcentralen är underställd arbetsministeriet och har i myndighets-

ställning hand om verkställandet av civiltjänsten och tillsynen över de civiltjänstepliktiga. Arbetstjänsten fullgörs på tjänstgöringsställen. Offentligrättsliga tjänstgöringsställen finns i daghem, barnhem och skolor, inom ungdoms- och idrottsverksamheten samt på barn- och ungdomssjukhus. Privaträttsliga tjänstgöringsställen finns på motsvarande sätt t.ex. i privata daghem och barnhem och i föreningar som bedriver ungdomsarbete.

Arbetsministeriet ingår ett avtal med tjänstgöringsstället om att det skall vara en civiltjänstgöringsinrättning. Statliga förvaltningsmyndigheters, statliga affärsverks, offentligrättsliga föreningars, kommunernas, samkommunernas, den evangelisk-lutherska kyrkans och ortodoxa kyrkosamfundets verksamhetsställen samt dessutom av arbetsministeriet godkända privaträttsliga sammanslutningar eller stiftelser som utövar allmännyttig verksamhet kan vara tjänstgöringsställen.

Tjänstgöringsställen anmäler lediga arbets-tjänstplatser till civiltjänstcentralen. I 8 § civiltjänstlagen sägs att civiltjänstcentralen förordnar den tjänstepliktige till civiltjänst och bestämmer vid vilken civiltjänstinrättning han skall fullgöra sin arbetstjänst. Civiltjänstcentralen ingår en skriftlig förbindelse med tjänstgöringsstället och civiltjänstgöraren om att arbetstjänsten skall fullgöras vid den aktuella inrättningen. Centralen beslutar vid behov på ansökan av civiltjänstgöraren eller civiltjänstinrättningen även om förflyttning till en annan inrättning under tiden för arbetstjänsten.

Arbetspraktik

Syftet med arbetspraktik utan ett anställningsförhållande är att göra arbetslösa förtrogna med arbetet och arbetslivet samt vägleda unga som kommer ut på arbetsmarknaden utan yrkesutbildning. För att trygga utkomsten för den som deltar i praktiken kan sysselsättnings- eller arbetsmarknadsstöd under tiden för arbetspraktiken. Bestämmelser om stöden finns i sysselsättningslagen (275/1987) sysselsättningsförordningen (1363/1997) samt i lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993). Innan ett avtal om arbetspraktik ingås skall Arbetskraftsbyrån alltid utreda att förhållandena på arbetspraktik-

platsen är sådana att de villkor som uppställts för arbetspraktiken uppfylls. Till den som deltar i arbetspraktik med arbetsmarknadsstöd betalades fullt arbetsmarknadsstöd, 127 mk per dag år 2001. Stöd betalas för fem dagar i veckan. Arbetsmarknadsstödet betalas av folkpensionsanstalten. Till den som deltar i arbetspraktik med sysselsättningsstöd betalar Arbetskraftsbyrån sysselsättningsstöd minst 118 mk och högst 212,40 mk per praktikdag.

Arbetspraktiken måste försiggå på en arbetsplats, vilket i regel förutsätter att det på praktikplatsen finns åtminstone en arbetstare i anställningsförhållande enligt arbetsavtalslagen (55/2001). I det avtal om arbetspraktik som ingås med den som ordnar praktikplatsen skall Arbetskraftsbyrån se till att praktikuppgifternas kravnivå motsvarar yrkesskickligheten och eventuella arbetserfarenheter hos den som skall sysselsättas. Som villkor för anvisning till arbetspraktik skall i avtalet om praktik dessutom uppställas att den som ordnar praktikplatsen skall svara för deltagarnas säkerhet och skydd i arbetet samt för andra omständigheter i anslutning till arbetsarrangemangen och arbetsförhållandena. I det enskilda avtalet om praktikplatsen nämns under vilken tid arbetspraktiken skall genomföras, praktiktiden per vecka samt villkoret att den som introducerar skall övervaka och vägleda den som tränar sig.

År 2000 fick ca 34 500 personer som deltog i arbetspraktik arbetsmarknadsstöd och ca 2 800 fick sysselsättningsstöd. Den genomsnittliga praktiktiden var 13 veckor. De som deltagit i arbetspraktik har placerats i branscher där man arbetar med barn och unga. I praktiken finns praktikanter inom undervisningssektorn samt hälso- och sjukvårdssektorn samt i socialt arbete och barn-dagvårdsarbete.

Arbetsprövning

Bestämmelser om arbetsprövning på arbetsplatsen finns i lagen (1005/1993) och förordningen (1251/1993) om Arbetskraftsservice samt i förordningen om förmåner i samband med Arbetskraftsservice (1253/1993). Syftet med arbetsprövning är att med hjälp av erfarenheter som erhållits på

faktiska arbetsplatser främja bedömningen av förutsättningarna för arbete och arbetsförmågan hos handikappade arbetssökandes eller kunder inom yrkesvägledningen, att förtydliga kundens mål i arbetssökandet eller i valet av yrkes- eller utbildningsområde samt främja möjligheterna att få arbete. Om arbetsprovning på arbetsplatsen ingås ett skriftligt avtal med Arbetskraftsbyrån, kunden och den som ordnar platsen för arbetsprovning. Med stöd av avtalet kan arbetsprovning på arbetsplatsen ersättas för högst sex månader utan avbrott. Arbetsprovning kan inte ordnas på en sådan arbetsplats där kunden har ett anställningsförhållande eller annan anställning. Arbetsprovning kan också ordnas i deltidsarbete där arbetstiden är minst hälften av den normala arbetstiden. År 2000 ordnade Arbetskraftsbyråerna ca 11 300 arbetsprovningar på arbetsplatsen. Arbetsprovningarna varade i genomsnitt 40 dagar.

Arbetslivsträning

Vid ingången av 2002 infördes en ny åtgärd som skall genomföras utan anställningsförhållande, arbetslivsträning på en arbetsplats. Samtidigt begränsades arbetspraktiken till att gälla unga utan yrkesutbildning som omfattas av systemet med arbetsmarknadsstöd och är under 25 år. Syftet med arbetslivsträning för arbetssökande över 25 år är att hjälpa arbetssökandena att återinträda i arbetslivet och ge dem större yrkeskompetens och bättre arbetsmarknadsfärdigheter. Dessutom förbättrades den rättsliga ställningen för dem som deltar i åtgärder som genomförs utan anställningsförhållande (arbetslivsträning, arbetspraktik och arbetsprovning).

2.1.6. Arbete med barn och unga i bransch där verksamheten och övervakningen inte har reglerats

Inom den privata sektorn finns det rikligt med verksamhet där det väsentliga innehållet består i att arbeta med barn och unga. Med verksamhet inom den privata sektorn avses här verksamhet som privata sammanslutningar ordnar med stöd av näringsfriheten och där innehållet och övervakningen inte har reglerats genom lagstiftning om verksam-

heten (jämför t.ex. service som privata sammanslutningar ordnar med stöd av lagstiftningen om undervisning och social- och hälsovård). Verksamheten kan då vara företagsverksamhet där de som arbetar med barn och unga är självständiga företagare eller personal som står i arbetsavtalsförhållande till företaget. I ett arbetsavtalsförhållande utför arbetstagaren arbete under arbetsgivarens ledning och uppsikt mot lön eller annat vederlag. Verksamheten kan också ha en ideologisk karaktär, och då baserar sig deltagandet på frivilligarbete också utanför ett arbetsavtalsförhållande.

Arbetet med barn och unga är mycket mångsidigt inom den privata sektorn och dess omfattning kan inte bedömas i detta sammanhang. Det kan dock antas att största delen av verksamheten ansluter sig till barns och ungas hobbyverksamhet, t.ex. idrottsservice och kulturell service på kommersiella grunder.

Vissa barnskyddsorganisationer och andra ideologiska sammanslutningar tillhandahåller olika tjänster också på ideologisk grund utan strävan efter ekonomisk vinst. Sammanslutningarnas verksamhet innefattar då ofta också frivilligverksamhet där uppgifterna sköts utan att personerna står i arbetsavtalsförhållande till sammanslutningen. Som exempel kan nämnas scoutverksamhet, ungdomsföreningsverksamhet, tillfällig barnavårds- och hemservice samt kyrkors och religionssamfundets klubbverksamhet.

2.1.7. Skydd för personuppgifter

I 10 § Finlands grundlag bestäms om skydd för privatlivet och skydd för personuppgifter. Dimensionen av denna grundläggande fri- och rättighet gällande skydd för personuppgifter medför bl.a. att skyddet för den personliga integriteten vid behandlingen av personuppgifter alltid förutsätter reglering på lagnivå, i synnerhet om det är fråga om behandlingen av sådana personuppgifter som på grund av det samband där de används, uppgifternas karaktär samt förhållandet mellan den registrerade och den registeransvarige på ett betydande sätt berör grunderna för individens rättsliga ställning.

Skyddet för personuppgifter baserar sig

huvudsakligen på personuppgiftslagen (523/1999) som trädde i kraft den 1 juni 1999. Personuppgiftslagen är en allmän lag om behandling av personuppgifter. Lagen ersatte personregisterlagen (471/1987) som hade trätt i kraft 1988, och genom den nya lagen genomfördes Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter. Syftet med personuppgiftslagen är att genomföra de grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skydd för privatlivet samt övriga grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skyddet för den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter. Personuppgiftslagen kompletteras av lagen om integritetsskydd i arbetslivet, som syftar till att i arbetslivet genomföra de grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skydd för privatlivet och övriga grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skyddet för den personliga integriteten samt att främja utvecklandet och iakttagandet av god informationshantering när personuppgifter behandlas i arbetslivet. Lagen trädde i kraft vid ingången av oktober 2001. Arbetsgivaren skall fullgöra de skyldigheter i fråga om samarbete och hörande som föreskrivs i lagen inom sex månader efter ikraftträdandet.

I personuppgiftslagen finns bestämmelser om allmänna principer för behandlingen av personuppgifter. Enligt lagen skall den registrerande förfara så att skyddet av den registrerades privatliv och andra grundläggande fri- och rättigheter som tryggar skyddet för den personliga integriteten inte begränsas utan en i lag angiven grund. Behandlingen av personuppgifter skall vara sakligt motiverad med hänsyn till den registeransvariges verksamhet. Personuppgifter får användas eller i övrigt behandlas endast på ett sätt som inte strider mot ändamålet med behandlingen och de personuppgifter som behandlas enligt personuppgiftslagen skall vara behövliga med hänsyn till det angivna ändamålet med behandlingen av personuppgifterna. I 3 § lagen om integritetsskydd i arbetslivet sägs att arbetsgivaren får behandla endast sådana personuppgifter som har direkt relevans för arbetstagarens anställningsförhållande och som har att göra med hanteringen av rättigheter

och skyldigheter för parterna i anställningsförhållandet eller med de förmåner arbetsgivaren erbjuder arbetstagarna eller med arbetsuppgifternas särskilda natur. Avvikelser från detta relevanskrav kan inte göras ens med arbetstagarens samtycke.

I 11 § personuppgiftslagen bestäms om förbud mot behandling av känsliga personuppgifter. Med förbudet avses förbud att insamla, registrera, organisera, använda, överlämna, utlämna, lagra, ändra, samköra, blockera, utplåna eller förstöra personuppgifter samt andra åtgärder i fråga om personuppgifterna. Som känsliga uppgifter betraktas bl.a. personuppgifter som beskriver en brottslig gärning, ett straff eller någon annan påföljd för ett brott, någons hälsotillstånd, sjukdom eller handikapp eller vårdåtgärder eller därmed jämförbara åtgärder som gäller honom eller någons sexuella inriktning eller beteende. I 12 § i lagen bestäms om undantag från förbudet mot behandling av känsliga uppgifter. Känsliga uppgifter får behandlas bl.a. om den registrerade har gett sitt uttryckliga samtycke, och förbudet hindrar inte heller sådan behandling av uppgifter som regleras i lag eller som föranleds av en uppgift som direkt har ålagts den registeransvarige i lag.

I 12 § 2 mom. grundlagen sägs att handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna är offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Enligt 3 § straffregisterlagen skall uppgifterna i straffregistret hemlighållas. Enligt bestämmelsen får registeruppgifter lämnas ut på det som föreskrivs i straffregisterlagen. Uppgifterna i straffregistret omfattas, liksom känsliga uppgifter överlag, av den tystnadsplikt som föreskrivs i 33 § personuppgiftslagen och som innebär att den som vid utförandet av åtgärder som har samband med behandlingen av personuppgifter har fått kännedom om något som gäller en annan persons egenskaper, personliga förhållanden eller ekonomiska ställning inte i strid med personuppgiftslagen för tredje man får röja de uppgifter som han eller hon på detta sätt har erhållit. Straff för överträdelse av tystnadsplikten döms ut enligt 38 kap. 1 eller 2 § strafflagen (39/1889), om gärningen inte är straffbar enligt 40 kap. 5 § strafflagen eller strängare straff för gärningen föreskrivs nå-

gon annanstans i lag. Personuppgiftslagen tillämpas på såväl myndigheter som enskilda registeransvariga och personer som behandlar personuppgifter eller som i tjänst hos eller på uppdrag av en privat registeransvarig utför åtgärder som har samband med dem.

2.1.8. Straffregister

Straffregistrets innehåll

Det centrala syftet med straffregistret är att till registret inhämta och i registret registrera uppgifter som behövs för bestämmande och verkställighet av straffrättsliga påföljder. I 2 § straffregisterlagen sägs att i straffregistret antecknas på basis av domstolarnas meddelanden uppgifter om avgöranden genom vilka någon i Finland dömts till ovillkorligt fängelsestraff, samhällstjänst, villkorligt straff, böter som tilläggsstraff, ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff, avsättning eller som i avsaknad av förståndets fulla bruk lämnats obestraftad med stöd av 3 kap. 3 § strafflagen. I straffregistret antecknas inte uppgifter om bötesstraff eller uppgifter om förvandlingsstraff för böter eller fängelsestraff som har dömts ut med stöd av civiltjänstlagen. I straffregistret antecknas dessutom, enligt vad som bestäms genom förordning, uppgifter om domstolsutslag genom vilka finska medborgare eller utlänningar som stadigvarande bor i Finland har dömts utomlands till någon motsvarande påföljd. Bestämmelser om sådana anteckningar finns i 3 § straffregisterförordningen (772/1993). I praktiken kan det bli fråga om uppgifter som meddelats av den straffregisterförande myndigheten i Island, Norge, Sverige eller Danmark enligt förordningen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid förande av straffregister (598/1963) eller av en medlemsstat i den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål (FördrS 30/1981).

I straffregistret finns uppgifter om strängare straff än bötesstraff. Enligt 1 § i 26 kap. strafflagen, som gäller villkorligt fängelse, kan ett fängelsestraff på viss tid som uppgår till högst två år förklaras villkorligt, om inte brottets allvarlighet, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet eller gärnings-

mannens tidigare brottslighet förutsätter att ovillkorligt fängelse döms ut. Vid sidan av villkorligt fängelsestraff kan även böter som tilläggsstraff ådömas. Enligt 3 § lagen om samhällstjänst (1055/1996) kan en gärningsman dömas till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff som är utdömt för högst åtta månader. Enligt 3 § lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1058/1996) kan på vissa försöksorter den som har begått ett brott innan han har fyllt 18 år dömas till ungdomsstraff, om böter med beaktande av hur allvarligt brottet är och omständigheterna vid brottet inte kan anses vara ett tillräckligt straff och vägande skäl inte kräver att ett fängelsestraff döms ut och ungdomsstraffet kan anses motiverat för att förebygga nya brott och främja gärningsmannens sociala handlingsförmåga. Om den som dömts till ungdomsstraff bryter mot straffvillkoren kan han eller hon med stöd av 11 § dömas till ett straff som motsvarar den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Om bara en del av ungdomsstraffet inte har avtjänats kan delen också motsvaras av bötesstraff, som i detta undantagsfall införs i straffregistret (RP 109/1996 rd).

I straffregistret antecknas enligt 2 § straffregisterförordningen utöver personuppgifter och domstolsuppgifter även bl.a. tillräknat brott, gärningstid och straff, bestämmande av gemensamt straff och avgörandets laga kraft. Om en person samtidigt döms till fängelse för två eller flera brott skall enligt huvudregeln i 7 kap. 1 § strafflagen ett gemensamt fängelsestraff bestämmas för brotten.

Enligt 6 § i förordningen skall domstolen i regel sända in de uppgifter som ingår i avgörandet till straffregistret för varje månad före den 15 dagen i följande månad. Meddelande om ungdomsstraff skall sändas in redan inom två veckor. Meddelande får inte sändas förrän tiden för missnöjesanmälan har gått ut. Har i målet anmälts missnöje, får meddelandet inte sändas in förrän det har utretts om besvären har fullföljts.

I 10 § straffregisterlagen bestäms om utplåning av uppgifter ur straffregistret. Uppgifterna utplånas efter en bestämd tid från det den lagakraftvunna domen gavs. Tiden bestäms enligt straffets natur och stränghet. Uppgifter om villkorligt straff, böter som

tilläggsstraff, ungdomsstraff, böter i stället för ungdomsstraff, avsättning och samfundsböter utplånas efter fem år, uppgifter om ovillkorligt fängelsestraff på högst två år och samhällstjänststraff utplånas efter tio år samt uppgifter om ovillkorligt fängelsestraff på över två och högst fem år samt dom genom vilken någon lämnats obesträffad efter tjugo år. Anteckningar om ovillkorligt fängelsestraff på mer än fem år utplånas först när personen har avlidit eller fyllt 90 år. En uppgift om ett enskilt straff utplånas dock inte om straffregistret innehåller sådana uppgifter som ännu inte kan utplånas. I sådana fall utplånas uppgifterna först när också den sista anteckningen kan utplånas.

Utlämnande av uppgifter ur straffregistret till myndigheter

I 4 § straffregisterlagen bestäms om utlämnande av uppgifter ur straffregistret för bestämmande och verkställighet av straffrättsliga påföljder. Utöver detta kan uppgifter om personer lämnas ut till myndigheter i ärenden enligt 4 a § straffregisterlagen och som gäller utredning och bedömning av en persons tillförlitlighet eller personliga lämplighet.

Enligt 4 a § 1 mom. 1 punkten straffregisterlagen lämnas ur straffregistret ut uppgifter i ärenden som gäller pass, finskt medborgarskap eller i utlänningslagen (378/1991) avsett visum, tillstånd eller annan åtgärd. Enligt 2 punkten lämnas ur straffregistret uppgifter om personer ut till finska myndigheter i ärenden som gäller sådana tillstånd eller godkännanden av myndighet som är beroende av personens tillförlitlighet. I lagen nämns inte uttryckligen vilka tillstånd eller godkännanden som avses, men i praktiken krävs vanligen att personens tillförlitlighet förutsätts i lag eller förordning.

Enligt 4 a § 1 mom. 3 punkten lämnas ur straffregistret uppgifter om personer ut till finska myndigheter i ärenden som gäller inträde till utbildning eller val till ett uppdrag som har samband med statens säkerhet, allmän ordning och säkerhet, utrikesförvaltningen, Finlands internationella förhållanden, justitieförvaltningen, centralbanksverksamheten eller penningtillverkningen och som är

beroende av personens särskilda tillförlitlighet.

I samband med val till ett uppdrag som har samband med statens säkerhet kan uppgifter lämnas ut till statens högsta ledning samt försvarsförvaltningen. Försvarsmakten behöver kontrollera straffregisteruppgifterna om beväringar som rycker in samt om personer som sköter chefsuppgifter i reserven. På denna grund kan uppgifter också lämnas ut till gränsbevakningsväsendet om personer som söker anställning där. I samband med val till uppdrag som har samband med allmän ordning och säkerhet kan uppgifter lämnas ut till inrikesministeriet om dem som söker anställning inom polisförvaltningen och till tullverket om dem som söker anställning där. Till polisen kan lämnas uppgifter om dem som söker sig till polisutbildning och dem som söker anställning inom polisförvaltningen. Utrikesministeriet får uppgifter om dem som söker anställning vid ministeriet. Justitieförvaltningen får uppgifter i ärenden som gäller bl.a. utnämning till tjänst som domare eller åklagare. I fråga om centralbanksverksamheten och penningtillverkningen får Finlands Bank uppgifter i samband med val av personal och den kan ställa uppgifter till förfogande för Setec Oy i dess val av personal.

Enligt 4 a § 1 mom. 4 punkten straffregisterlagen kan uppgifter ur straffregistret lämnas ut till myndigheter i ärenden som gäller säkerhetskontroll. Med stöd av detta kan strålsäkerhetscentralen få uppgifter för säkerhetskontroll av strålning och användning av kärnenergi och Luftfartsverket för säkerhetskontroll av luftfarten. Enligt 5 punkten kan uppgifter ur straffregistret lämnas ut till myndigheter i ärenden som gäller omhändertagande av barn. Straffregisteruppgifterna kan behövas vid prövning av förutsättningarna för omhändertagande och ordnandet av vård utom hemmet.

I 4 a § 3 mom. sägs att myndigheten skall underrätta personen i fråga om att uppgifter om honom eller henne i straffregistret kan begäras för behandling av ett ärende som avses i 1 mom. Underrättelse behöver dock inte ske, om det kan antas att personen också annars känner till att uppgifter kan skaffas om honom eller henne. Sättet för hur underrättelsen skall ske regleras inte i lagen, men enligt

motiveringen i regeringspropositionen (RP 8/1999 rd) kan underrättelsen i de flesta fall ske genom ett omnämnande på ansökningsblanketten eller annan blankett.

I vissa speciallagar finns bestämmelser om myndighetens rätt att få behövliga registeruppgifter för den tillförlitlighetsbedömning som görs inför beviljande av koncession. Sådana lagar är bl.a. lagen om koncession för fordonsbesiktning (1099/1998), lagen om förarexamensverksamhet (535/1998), lagen om tillståndspliktig godstrafik på väg (342/1991), lagen om tillståndspliktig persontrafik på väg (343/1991) och lagen om tillståndsplikt för indrivningsverksamhet (517/1999). I dessa fall får uppgifter lämnas ut med stöd av 4 a § 1 mom. 2 punkten straffregisterlagen. Tillståndsmyndighetens rätt att få uppgifter inskränks i regel till uppgifter om sådana brott som kan komma på fråga i den aktuella verksamheten eller som påvisar uppenbar olämplighet för verksamheten eller otillförlitlighet. Exempelvis i fråga om den som ansöker om koncession för indrivningsverksamhet bedöms tillförlitligheten med tanke på den indrivningsverksamhet som sökanden ämnar bedriva. I synnerhet sådana lagstridiga åtgärder som syftar till egen vinning på bekostnad av uppdragsgivaren kan påvisa att sökanden är olämplig för verksamheten.

Enskilda personers rätt att få uppgifter ur straffregistret

I 6 § 1 mom. straffregisterlagen sägs att en enskild person har rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för visum, arbetstillstånd, uppehållstillstånd eller något annat motsvarande ändamål. Då uppgifterna begärs skall ändamålet uppges.

I fråga om envars rätt att kontrollera registeruppgifter om honom eller henne själv tillämpas personuppgiftslagen. Enligt personuppgiftslagen har var och en rätt att få veta vilka uppgifter om honom eller henne som har registrerats i ett personregister. Var och en har också rätt att en gång om året avgiftsfritt kontrollera uppgifter om sig själv enligt 26 §. Enligt 6 § 2 mom. straffregisterlagen har den som antecknats i straffregistret dessutom rätt att få veta till vem och för vilket

ändamål det under det senaste året har lämnats ut uppgifter om honom eller henne ur registret.

Partiellt utdrag ur straffregistret

Med stöd av 7 § straffregisterlagen kan i ett straffregisterutdrag antecknas endast en del av de uppgifter som införts i registret enligt vad som närmare bestäms genom förordning. I ett straffregisterutdrag antecknas för vilket ändamål det har getts. Enligt 11 § straffregisterförordningen kan i ett utdrag ur straffregistret antecknas endast uppgifter som gäller avgöranden som givits under de senaste tio åren, om inte den som beställt utdraget begär att tidigare uppgifter skall antecknas. I dag får inte sådana partiella utdrag ges av vilka bara vissa särskilt specificerade brott framgår.

2.1.9. Utlåtanden om tillförlitlighet

Ombesörjandet av personalsäkerheten baserar sig i dag huvudsakligen på de utlåtanden om tillförlitlighet som ges av skyddspolisens och huvudstaben. Enligt 23 § lagen om polisens personregister (509/1995) har polisen rätt att i behövlig omfattning använda uppgifter ur polisens personregister när utlåtanden ges om tillförlitligheten. Polisens personregister är bl.a. datasystemet för polisärenden, datasystemet för förvaltningsärenden, datasystemet för misstänkta och skyddspolisens funktionella datasystem. Uppgifter ur personregistren kan enligt lagens 5 kap. utlämnas och användas för utförandet av uppgifter enligt polislagen för polisens egna ändamål och för vissa i lag reglerade övriga myndighetsändamål. Utlåtanden om tillförlitlighet ges enligt 9 § förordningen om polisens personregister (1116/1995) av skyddspolisens och i vissa fall av den lokala polisinställningen.

Enligt 23 § lagen om polisens personregister kan utlåtande ges bl.a. om en persons tillförlitlighet när det är fråga om skötseln av en uppgift som ger tillträde till statshemligheter eller sådana företagshemligheter som kunde äventyra statens säkerhet eller ett betydande allmänt eller enskilt intresse om de röjs olovligt. Utlåtande kan dessutom ges om en

personers tillförlitlighet att få tillträde till en plats som är av betydelse för statens säkerhet (t.ex. flygplatser, kärnkraftverk, centraler för teleoperatörer och myndighetsnät), ett betydande allmänt intresse eller ett betydande enskilt ekonomiskt intresse (t.ex. stora ADB-hus, produktions- och forskningsinstitut inom specialområden).

Kontroll av tillförlitligheten är huvudsakligen registerkontroll där uppgifterna om en person kontrolleras i polisregistren med undantag av registret över misstänkta, skyddspolisens funktionella datasystem, justitieministeriets domslutssystem samt befolkningsdatasystemet. Utlåtande om tillförlitligheten är bara ett led i arbetsgivarens prövning av lämpligheten i samband med rekryteringen, och i utlåtandet tas inte ställning till om personen bör rekryteras eller inte.

I 22 § lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995) sägs att huvudstaben har rätt att i behövlig omfattning använda uppgifter ur personregister som avses i lagen när utlåtanden ges till en myndighet inom försvarsministeriets förvaltningsområde eller gränsbevakningsväsendet om tillförlitligheten hos den som sökt en tjänst enligt 7 § statstjänstemannalagen (750/1994) eller som har utnämnts till en sådan tjänst, samt om tillförlitligheten hos en person som sökt någon annan uppgift inom försvarsförvaltningen eller tjänstgör i uppgiften i fråga. Personuppgifter som avses i lagen är straffdataregistret och dess arkivbibliotek, säkerhetsdataregistret och sådana tillfälliga register som skall inrättas enligt lagen. Enligt 6 § 1 mom. 6 punkten har huvudstaben dessutom rätt att ur polisens personregister få uppgifter för bedömning av en persons lämplighet att tjänstgöra inom försvarsförvaltningen.

2.2. Lagstiftningen i vissa länder

Sverige

Lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg (SFS nr 2000:873) trädde i kraft vid ingången av 2001. Förfarandet syftar till att förbättra barns och ungas skydd mot i första hand sexuellt utnyttjande. Kontroll av ar-

betssökandens registeruppgifter (nedan registerkontroll) utgör ett led i lämplighetsprövningen. Med lämplighetsprövning avses den del i rekryteringen där syftet är att anställa lämplig personal. Lämplighetsprövningen upphör när anställningsförfarandet upphör. Personalens lämplighet skall dock följas även efter det.

Utgångspunkten för lagen är att man kan stärka skyddet av barn och unga mot våld genom att söka registeruppgifter om vissa brott. Ett intresse som väger mot registerkontrollen är skyddet av den personliga integriteten. Det har dock ansetts vara så pass viktigt att skydda barn och unga mot utnyttjande att den personliga integriteten fått vika undan. Enligt motiveringen till lagen görs så ringa intrång i integriteten som möjligt, dock så att kontrollens effektivitet inte blir lidande (proposition 1999/2000:123, lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg).

I fråga om skyddet av barn och unga har det inte ansetts motiverat att göra någon skillnad på om verksamheten bedrivs av en offentlig eller en privat instans, utan enligt lagen kontrolleras arbetstagarna både inom verksamhet som anordnas av det allmänna och inom verksamhet som anordnas av enskilda. I princip står alla anställda inom förskoleverksamheten, den skolpliktiga verksamheten och skolbarnomsorgen i kontakt med barn. Registerkontrollen har därför utsträcks till arbetssökande i alla yrkeskategorier. Registerkontrollen utförs under den sista fasen i anställningsförfarandet och bara i fråga om dem som erbjuds anställning. En kommun och en privat instans kan ingå ett avtal om köptjänster bara om serviceproducenten förbinder sig att iaktta registerkontroll.

Lagen gäller inte kontroll av dem som redan anställts i ovan nämnd verksamhet när lagen träder i kraft. Kontroll i efterhand av dem som redan anställts skulle innebära betydligt större intrång i integriteten än kontroll i samband med rekryteringen.

Enligt lagen skall den som erbjuds en anställning själv skaffa ett registerutdrag och lämna det till arbetsgivaren. Personen är då inte ovetande om vilka uppgifter arbetsgivaren kommer över. Under beredningen disku-

terades två andra förfaringssätt. Enligt det ena skulle arbetsgivaren ha fått rätt att få ett registerutdrag över arbetssökanden. Detta förfarande tillämpas i de flesta andra situationer där registeruppgifter för närvarande lämnas ut. Det andra sättet skulle ha inneburit att arbetsgivarna hade kunnat kontakta en centralmyndighet, i första hand statens skolverk, som skulle ha inhämtat uppgifterna och överlåtit dem. På så sätt hade man kunnat förhindra att en stor grupp små arbetsgivare skulle få tillgång till känsliga uppgifter. Skolverket skulle också ha kunnat lämna ut bara sådana uppgifter som kunde vara av betydelse vid lämplighetsprövning eller ge ett utlåtande om sökandens lämplighet. Förfarandena skulle ha ökat risken för att registeruppgifterna sprids i vidare kretsar än nödvändigt.

Enligt lagen skall personen lämna arbetsgivaren ett utdrag ur belastningsregistret. Utdraget får vara högst ett år gammalt. På grund av uppgifternas osäkerhet ville man inte låta uppgifter i registret över misstänkta ingå i det utdrag som skall ges till arbetsgivaren. Enligt lagen ges inte fullständiga utdrag ur belastningsregistret. I utdragen ingår endast uppgifter om sådana typer av brott som är av betydelse för lämplighetsprövning som syftar till att förebygga utnyttjande. Uppgifter skall lämnas om sexualbrott, mord, dråp, grov misshandel, grovt rån, människorov och barnpornografibrott. Brottsområde är äldre än tio år antecknas inte i registerutdraget.

Enligt lagen är det arbetsgivarens skyldighet att kräva ett registerutdrag av den som skall anställas. För det allmänna har dock inte föreskrivits några särskilda sanktioner i händelse av att det försummas att se till att arbetsgivarna fullgör sin skyldighet att kontrollera arbetssökandena. Uppgiften hör till tjänsteplikten för den som svarar för att kontrollskyldigheten fullgörs vid anställning. I fråga om verksamhet som bedrivs av enskilda skall genom myndighetstillsyn utföras inspektioner för att utreda att skyldigheten har fullgjorts. Allvarliga försummelser kan leda till att koncession för verksamhet i privat regi återkallas. Enligt lagen är registeruppgifterna sekretessbelagda i fråga om verksamhet i offentlig regi. Tystnadsplikt gäller inom verksamhet i privat regi.

I lagen förbjuds inte anställning av en person som dömts för ett brott som antecknas i registerutdraget. Arbetsgivaren får själv bedöma uppgifterna om kriminell verksamhet. Enligt motiveringen till lagen har man inte gått in för yrkesförbud bl.a. därför att ett förbud i vissa fall kan ha oskäliga följder i synnerhet därför att registerutdraget också innehåller uppgifter om andra brott än sexualbrott mot barn. Det kan antas att personer med anteckningar i registret sällan söker sig till ett arbete med barn. Om så sker kan förhållandena i enskilda fall vara sådana att verkningarna av anteckningen i registret kan avvägas. Arbetsgivaren bör ha möjlighet att göra en sådan prövning. Det kan antas att en arbetsgivare bara efter noggrant övervägande anställer en person som dömts för sexualbrott.

Norge

I den norska lagstiftningen finns bestämmelser som syftar till att hindra att personer som dömts för sexualbrott mot barn får arbeta i barnträdgårdar (20 § barnehageloven, i kraft den 1 januari 1996). Med barnträdgårdar avses också bl.a. förskolor. Bestämmelsernas tillämpningsområde har nyligen utvidgats till att också gälla personal i grundskolan (10—9 § opplæringslova, i kraft den 1 augusti 1999) samt i olika inrättningar som tar emot barn och fosterföräldrar (6—10 § barnevernloven, i kraft den 1 september 1999).

I bestämmelserna förutsätts att alla som arbetar i barnträdgårdar skall förete ett godtagbart polisintyg (politiattest), vilket gäller både kommunal och privat verksamhet. Polisintyget är ett registerutdrag, av vilket framgår anteckningar om brott och misstänkta brott. Med godtagbart polisintyg avses ett intyg som inte innehåller anteckningar om misstankar, åtal eller domar som gäller sexualbrott mot barn. Av intyg som utfärdas i detta syfte framgår inte om personen har misstänkts eller dömts för andra slags brott. Intyget är följaktligen rent om det inte finns några anteckningar om sexualbrott. I intyget uppges då helt kort att det inte finns några anteckningar om personen.

Det finns en förteckning över vilka typer av brott som skall uppges i intyget. Bestämmel-

ser om sexualbrott mot barn finns i vissa lagrum och sådana brott skall uppges. Brotten omfattar olika former av sexuellt utnyttjande av barn under 16 år. Enligt barnskyddslagen (barnevernloven) skall också registeranteckningar om vissa sexualbrott mot dem som är över 16 år beaktas. Brott som gäller barnpornografi skall inte uppges enligt lagarna om barnträdgårdar och skolor men väl enligt barnskyddslagen. Förordnanden om straff eller andra påföljder jämställs inte med domar och uppges inte i intyget.

Intyget skall företes innan arbetsgivaren fattar slutligt beslut om anställning. Arbetsökanden begär intyget av polisen och skall då förete ett intyg över att han eller hon har erbjudits arbete. Sökanden lämnar själv intyget till arbetsgivaren. Intyget skall visas för den myndighet som anställer personal. I privata barnträdgårdar och förskolor visas intyget för ägaren eller en företrädare för ägaren. Kommunen kontrollerar i egenskap av tillsynsmyndighet intyget för ägarna till sådana inrättningar. Kommunen kan vägra att godkänna en privat förskola om ägaren inte kan förete ett godtagbart intyg.

Intyg krävs inte av alla som söker arbete. I arbetsplatsannonserna skall nämnas att polisintyg krävs. Uppvisandet av intyget utgör den sista fasen i anställningsförfarandet. När arbetsgivaren har bestämt sig för att anställa en viss sökande, är villkoret att arbetssökanden förete ett godtagbart intyg. Arbetsgivaren skall förstöra intyget när det har fyllt sin uppgift. Den som får kännedom om uppgifter i intyget har tystnadsplikt.

Skyldigheten att förete ett polisintyg gäller alla anställda, både de fast anställda som direkt arbetar med barn och kökspersonalen, civiltjänstgörare i förskolan samt långtidsvikarier och övriga vikarier som rätt regelbundet deltar i verksamheten. Också de ägare till privata förskolor som har för avsikt att delta i verksamheten skall förete ett intyg. Kravet gäller inte ett barns förälder som tillfälligt arbetar i förskolan.

Förutom av dem som skall anställas kan intyg begäras också av dem som regelbundet vistas i barnträdgården eller förskolan, dvs. personer som inte arbetar i förskolan men som vistas där i den mån att de kan knyta ett förtroligt förhållande till barnen. Intyg kan

också krävas av familjemedlemmar som är närvarande under ett familjedaghemms öppettider.

Den som har dömts för sexualbrott mot barn är för all framtid utestängd från arbete i barnträdgårdar och förskolor. Det är alltså fråga om ett yrkesförbud på livstid. Den som misstänks eller har åtalats för brott får inte anställas förrän ärendet har fått ett slutgiltigt avgörande. Om domen är befriande, föreligger inga hinder för anställning.

Bestämmelser om uppvisning av polisintyg finns också i den norska universitetslagstiftningen. Av studerande som under studietiden står i kontakt med förskoleelever eller skolelever kan krävas ett intyg över att de inte är misstänkta eller ha åtalats eller dömts för sexual-, vålds- eller narkotikabrott.

Bestämmelserna om krav på polisintyg för dem som arbetar i barnträdgårdar trädde i kraft vid ingången av 1996. Under det första halvåret 1997 utfärdade polisinspektionen i Oslo drygt 1 000 intyg. Alla intyg var godtagbara. Enligt uppgift från det norska barn- och familjdepartementet i augusti 1999 har inställningen till skyldigheten att förete intyg överlag varit positiv. Det finns inte några särskilda utredningar om lagens verkningar.

Till barn- och familjdepartementet har framförts önskemål om kravet att förete polisintyg utsträcks till t.ex. familjedagvårdare och personer som arbetar i lekparker. I synnerhet polisen har också fäst avseende vid vikten av att bredda förteckningen över brott som skall nämnas i polisintyget. Brott som kan komma i fråga är sexualbrott mot vuxna samt vålds- och narkotikabrott.

Belgien

Lagen om sexuellt utnyttjande av minderåriga trädde i kraft i maj 1995 och lagen om straffrättsligt skydd av minderåriga trädde i kraft vid ingången av april 2001. Genom den sistnämnda lagen kompletterades strafflagen med nya åtalpunkter samt en definition av försvårande omständigheter. Syftet var att förbättra möjligheterna att döma ut straff för gärningar där offren huvudsakligen är minderåriga. Samtidigt upphävdes delvis tystnadsplikten i fråga om sådana gärningar mot minderåriga som är förenade med fysiskt och

sexuellt våld. Dessutom intogs bestämmelser om övervakningen av sexualbrottslingar.

I och med lagen om sexuellt utnyttjande av minderåriga kompletterades strafflagen 1995 med vissa verksamhetsförbud enligt prövning, vilka domaren kan utfärda vid sidan av domen, om gärningen gäller minderåriga. Med minderåriga avses personer under 16 år. År 2001 höjdes skyddsåldersgränsen till att gälla personer under 18 år. Den ändrade åldersgränsen avspeglar strafflagens allmänna anda att sträva efter strängare reglering och utvidga skyddet till äldre åldersklasser.

Domar på ett till 20 år som avkunnats för i strafflagen nämnda sedlighetsbrott mot personer under 18 år (t.ex. sedlighetssårande beteende, våldtäkt, förledande av barn till otukt, profitering av prostitution och offentligt sedlighetssårande) eller för gärningar som involverat minderåriga kan leda till förverkande av de rättigheter som definieras i lagen. Personen kan förverkas rätt att undervisa minderåriga i offentliga eller privata läroanstalter eller rätt att arbeta som volontär, regelbundet, i anställningsförhållande eller som medlem i administrativa organ eller affärsledningsorgan i sådana institutioner vilkas verksamhet huvudsakligen omfattar minderåriga. Personen kan dessutom förverkas rätt att delta i verksamhet där han eller hon så som volontär, regelbundet, i anställningsförhållande eller medlem i administrativa organ eller affärsledningsorgan i juridiska sammanlutningar eller icke registrerade föreningar försätts i förtroende- eller myndighetsförhållande med minderåriga.

Förbuden gäller uppgifter som innebär möten med unga eller där beslutanderätt som gäller unga utövas utan att den nödvändigtvis är förenad med strävanden efter vinning. Förbuden gäller således både yrkesuppgifter och frivilligarbete. Exempel inom barnskyddssektorn eller handikapparbetet (när det är fråga om placering i vård eller annan in- kvartering av minderåriga) är institutioner och föreningar, ungdomsgårdar, idrottsföreningar, barnkrubbor och barnträdgårdar, daghem, förskolor och stödtjänster för familjer.

Enligt strafflagen (artikel 31) medför alla fängelsedomar på livstid eller fängelse i 10—15 år eller längre tid att de dömda på livstid förverkas rätt att arbeta i offentligtliga

tjänster eller utföra offentligtliga arbetsuppgifter.

Lagändringen 2001 innebär dessutom att domaren har möjlighet att förbjuda att de som gjort sig skyldiga till förledande av barn till otukt eller till profitering av prostitution håller en restaurang med utskänkingsrättigheter eller driver ett programserviceföretag samt i synnerhet att de leder adoptionsinstitutioner, inrättningar som tar hand om minderåriga, företag som ordnar transporter för skolelever och ungdomsgrupper samt fritidsinrättningar eller inrättningar som ordnar semesterverksamhet.

Arbetsgivaren får reda på de förbud som meddelats den som söker anställning genom att begära att sökanden företer ett oförvitlighetsintyg. De kommunala myndigheterna svarar för att intygen beviljas arbetsgivarna.

Frankrike

I straffregistret införs alla domar som avkunnats av domstol i Frankrike. Ur straffregistret ges tre typer av utdrag, av vilka framgår olika slags straffuppgifter. I utdraget inom kategori 1 antecknas alla domar som avkunnats och utdraget får ges endast till en judiciell myndighet. Ett utdrag inom kategori 2 får lämnas bara till myndigheter. I utdraget antecknas inte alla domar, såsom i strafflagen nämnda domar som meddelats minderåriga eller domar som behörig domstol med avsikt låter bli att nämna när domen meddelas eller senare på begäran. Myndighetsarbetsgivare som ämnar anställa en person för att arbeta med minderåriga kan få ett utdrag enligt kategori 2 ur straffregistret. Sådana myndigheter är t.ex. landshövdingar och statliga ämbetsverk. I ett utdrag inom kategori 3 antecknas allvarigare domar som nämns i artikel 777 i strafflagen. Ett sådant utdrag kan lämnas bara till den som utdraget gäller och enligt lagen får utdraget inte lämnas till utomstående. Om arbetsgivaren är någon annan än en myndighet, kan han eller hon få uppgifter om arbetssökandens eventuella domar bara genom att begära att personen själv företer ett straffregisterutdrag enligt kategori 3.

I lagen om bekämpning och bestraffning av sexualbrott och skydd av minderåriga, som gavs i juni 1998, föreskrivs som tilläggsstraff

att gärningsmannen ställs under särskild uppsikt som lyder under domaren. I brottmål är övervakningstiden högst tio år och i grova brottmål 20 år. Anteckning om tillsynen finns i straffregistret så länge förpliktelsen gäller. Gärningsmannens frihet kan dessutom begränsas genom förbud att vistas på vissa platser, förbud att träffa vissa personer (t.ex. minderåriga) och förbud att utöva sådant yrke eller sådan frivilligverksamhet som förutsätter regelbundet umgänge med minderåriga. Den som bryter mot det sistnämnda förbudet kan för överträdelse av förbud dömas till fängelse i ett år. I fråga om alla förbud gäller att personen själv svarar för att han eller hon följer förbuden.

En arbetsgivare som anställer en person som dömts för brott kan ställas till svars för skadestånd eller straffrätt om arbetstagare återfaller när han eller hon utför sina arbetsuppgifter.

Nederländerna

En lag med bestämmelser om utlåtande om straffregistret och gott uppförande trädde i kraft vid ingången av 1959. Lagen möjliggjorde allmänna utredningar av brottslig bakgrund. Brottslig bakgrund hos dem som arbetar med barn utreds så att arbetsgivaren begär att arbets sökanden företer ett utlåtande om gott uppförande. Uppvisande av utlåtandet kan vara ett villkor för anställning. Utlåtandet om gott uppförande ges av borgmästaren (kommundirektören/stadsdirektören) och det kan bara begäras av den som söker en arbetsplats. Uppgifterna i utlåtandet baserar sig på polisregistret och uppgifterna i straffregistret. I fråga om dem som söker sig till arbete med minderåriga är uppgifter om sexualbrott av betydelse. Också de som gjort sig skyldiga till sexualbrott kan få ett utlåtande om gott uppförande. Avgörande är då hur allvarligt brottet har varit, tidpunkten för och omständigheterna kring brottet samt den dom som meddelats. I utlåtandet om gott uppförande specificeras inte några bestämda brottsuppgifter.

Tyskland

Enligt den lag om skydd i arbete för unga

som trädde i kraft i maj 1976 får vissa personer inte arbeta med ungdomar, övervaka, ledsaga eller utbilda ungdomar och inte heller tilldelas sådana uppgifter. Arbete med ungdomar är enligt lagen förbjudet bl.a. för dem som dömts för gärningar som kränker den sexuella självbestämmanderätten eller för brott enligt lagen om narkotikabruk.

Det uttryckliga verksamhetsförbudet meddelas av domstol i samband med dom för brott, och förbudet gäller i fem år efter det att domen trätt i kraft. Förbudet gäller själva arbetstagarna om de personligen sysselsätter eller utbildar barn eller unga samt dem som är i tjänst hos en arbetsgivare. Vid sidan av domstolens verksamhetsförbud kan det statliga yrkesinspektionsverket eller arbetarskyddsverket i enskilda fall förbjuda en person att arbeta med barn och unga eller att övervaka, handleda eller utbilda dem inom ramen för läroavtalsutbildning eller ett anställningsförhållande. För att ett sådant förbud skall kunna uppställas förutsätts att personen upprepade gånger och grovt har försummat sina lagenliga skyldigheter eller att det föreligger orsaker som visar att personen är sedligt olämplig för uppgifterna.

Det lagenliga verksamhetsförbudet gäller inte sådana arbetstagare som bara arbetar vid de ungas sida utan att utföra direkta tillsyns-, handlednings- eller utbildningsuppgifter. Arbetsgivaren skall kontrollera om de som skall övervaka, handleda eller utbilda barn eller unga har meddelats domar. Förbundsrepublikens centrala registerverk lämnar uppgifter om domar. Arbetsgivare som uppsåtligen eller av vårdslöshet tilldelar den som meddelats verksamhetsförbud sådana uppgifter som förbjuds i lagen förfar lagstridigt. Arbetsgivaren bestraffas för överträdelse av lagen med böter (30 000 DEM).

Förenade kungariket

Enligt en lag som trädde i kraft 1975, the Rehabilitation of Offenders Act 1974, har bl.a. arbetsgivarna möjlighet att i samband med anställning kontrollera brottslig bakgrund genom att höra sig för om sökandens straffdomar. Enligt lagen har arbets sökandena rätt att låta bli att avslöja sin kriminella bakgrund i vissa fall. I lagen definieras

straffdomarna enligt två kategorier: brott som skall uppges och brott som inte behöver uppges. Efter en bestämd tid behöver inte den som dömts för ett brott uppges om någon efterlyser dem t.ex. i samband med anställning. Undantag från lagens tillämpningsområde har bestämts särskilt i fråga om dem som arbetar på vissa arbetsplatser eller i vissa yrken och uppgifter. Enligt undantagsbestämmelserna skall t.ex. de som söker sig till arbete med personer under 18 år alltid uppges eventuella straff om arbetsgivaren frågar.

Lagstiftningen möjliggör dessutom ett särskilt yrkesförbud i skolinrättningar för dem som regelbundet arbetar med personer under 19 år (nedan minderåriga). Enligt lagen är arbetsgivarna skyldiga att kontrollera att yrkesförbud inte har utfärdats innan de anställer lärare eller annan personal för att arbeta med minderåriga. Utbildnings- och arbetsmarknadsministeriet för register över dem som meddelats yrkesförbud. Även om en person inte har meddelats yrkesförbud kan vissa villkor ha uppställts för anställning. Villkoren framgår av registret.

Utbildnings- och arbetsmarknadsministeriet skall meddela yrkesförbud för den som dömts för sexualbrott mot eller försök till sexualbrott mot en person under 16 år. Sådana brott är t.ex. våldtäkt, incest samt förevisning eller spridning av pornografiska fotografier. Om yrkesförbud meddelas en person som redan innehar en befattning skall arbetsgivaren enligt lagen avsluta anställningsförhållandet. Ministeriet har dessutom rätt att även i andra situationer med beaktande av omständigheterna kring fallet förbjuda den som uppfört sig opassande att arbeta som lärare för minderåriga eller sköta andra uppgifter vid en inrättning eller skola där minderåriga får undervisning. Opassande beteende som kan leda till yrkesförbud är t.ex. våld mot barn eller unga, narkotikabrott, stöld av skolans egendom, fängelsestraff i mer än tolv månader för vilket brott som helst samt upprepat opassande beteende eller upprepade mindre allvarliga brott. Innan yrkesförbud enligt prövning meddelas skall personen höras samt arbetsgivaren om förbudet gäller en person som står i anställningsförhållande.

Yrkesförbud som innebär förbud att arbeta

som lärare eller sköta andra uppgifter bland minderåriga hindrar inte att personen arbetar inom vuxenutbildning eller sköter administrativa uppgifter, förutsatt att han eller hon inte regelbundet arbetar med minderåriga.

Utbildnings- och arbetsmarknadsministeriet får både av polisen och av arbetsgivarna uppgifter om fall som kan leda till yrkesförbud. Polisen underrättar ministeriet om all kriminalitet bland lärare och andra som arbetar i skolorna, dock inte trafikbrott. Enligt lagen skall arbetsgivarna anmäla alla sådana fall till ministeriet där lärare har avskedats på grund av opassande beteende. En sådan anmälan skall också lämnas in när någon har sagts upp från ett arbete, om arbetsgivaren skulle ha haft rätt att avskeda personen i fråga.

Straffregisterbyrån (The CRB) lyder under inrikesministeriet och skall med hjälp av sin nya service hjälpa arbetsgivarna och frivilligorganisationerna att fatta trygga rekryteringsbeslut. Avsikten är att möjligheterna att få brottsuppgifter i större omfattning än förut skall utsträckas till enskilda arbetsgivare och frivilligorganisationer under år 2002. Straffregisterbyrån hjälper till att identifiera eventuella olämpliga kandidater för vissa arbeten, i synnerhet arbete med barn och andra personer i sårbar ställning. De uppgifter som lämnas ut härrör från straffregistret och andra uppgifter som finns hos polisen och statliga ämbetsverk.

2.3. Bedömning av nuläget

De förfaranden för kontroll av arbetstagarernas bakgrund som tillåts i den gällande lagstiftningen syftar inte, med undantag av omhändertagande av barn, till att skydda barn utan avsikten är att de skall garantera andra former av säkerhet. Bestämmelserna möjliggör inte kontroll av straffuppgifter i situationer där man på detta sätt skulle vilja minska risken för att barn blir utnyttjade. Arbetsgivaren har inte möjlighet att kontrollera arbets sökandens bakgrund ens i sådana fall då det tycks finnas grundad anledning.

Enligt en utredning av forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården om sexuellt utnyttjande av barn har anta-

let misstänkta fall av sexuellt utnyttjande av barn fyrdubblats under 15 år. Mellan den 1 maj 1998 och den 30 april 1999 fick social- och hälsovårdsmyndigheterna kännedom om 778 fall där man vid en viss tidpunkt misstänkte att ett barn under 16 år hade blivit sexuellt utnyttjat. Närmare hälften av fallen hade polisanmälts. Under utredningstiden hade åtal för brott väckts i en fjärdedel av fallen (176) och en tiondel av fallen stod under åtalsprövning. Av de misstänkta var 96 % män och av dessa var 4 % sådana som tidigare hade dömts för sexuellt utnyttjande av barn. Av de misstänkta som arbetade med barn var 2 % yrkesutbildade, dvs. 17 personer, och av dem hade en person tidigare dömts för en motsvarande gärning.

Sexuellt utnyttjande har synnerligen allvarliga följder för barnets uppväxt och utveckling. Barn bör också skyddas mot andra former av utnyttjande, våld och lockelse till narkotikamissbruk inom dagvården, i skolan och inom övrig fostran, undervisning, vård och omsorg. Barnets välfärd kan främjas genom att personer som på motiverade grunder kan anses hota barnets säkerhet inte tillåts arbeta med barn. En förpliktelse om att den som söker sig till ett arbete skall förete uppgifter om sin kriminella bakgrund kan bidra till att öka barnets rätt till en trygg miljö. I dessa fall bör skyddet mot utnyttjande dock genomföras så att intrång i den arbetssökandes integritetsskydd inte görs i någon större utsträckning än vad som är nödvändigt för att syftet med det föreslagna förfarandet skall nås. I praktiken kan uppgifter eller misstankar om en kriminell bakgrund lätt bli en faktisk grund för att en person inte anställs. De brott om vilka uppgifter skall företes måste därför avgränsas exakt och typerna av brott bör vara motiverade med tanke på syftet med förfarandet. Också den personkrets som kan omfattas av förfarandet bör avgränsas så tydligt som möjligt.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Allmänt

Syftet med denna proposition är att åstad-

komma ett förfarande där om brottslig bakgrund hos dem som anställs för att arbeta med barn på vissa villkor kan kontrolleras. Målet är att minska risken för att barn utnyttjas sexuellt, utsätts för våld eller lockas till att använda narkotika. Propositionen gäller tjänste-, anställnings- och uppdragsförhållanden, arbetspraktik, arbetslivsträning och arbetsprövning på arbetsplatserna, civiltjänstgörare samt dem som tillhandahåller privat social- och hälsovårdsservice inom verksamhet som anordnas eller övervakas av samhället. Propositionen gäller dessutom anställningsförhållanden inom den privata sektorn utanför den offentliga tillsynen och tillstånds- eller anmälningsförfarandet. Förfarandet utsträcks även till fritids- och hobbyverksamhet i sådana fall då arrangören anställer personal i anställningsförhållande.

Det föreslås att det skall stiftas en lag där det föreskrivs hur arbetsgivaren skall förfara för att kontrollera brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. Det föreslås bli bestämt att före den slutliga utnämningen eller innan ett arbetsavtal ingås skall arbetsgivaren kräva att den som valts för ett arbete lämnar in ett utdrag ur straffregistret. Skyldigheten skall gälla sådana situationer där arbetet är av sådan art att det på ett i lagen definierat sätt möjliggör nära kontakter med barnet. Som sådana arbeten skall betraktas arbeten där arbetsuppgifterna varaktigt och i väsentlig grad består i att utan vårdnadshavarens närvaro fostra, undervisa, sköta eller annars ta hand om minderåriga eller annars arbeta i personlig kontakt med minderåriga.

Av straffregisterutdraget skall framgå om personen har dömts för sedlighetssårande handling, sexualbrott, grovt brott mot liv eller hälsa, grovt rån eller narkotikabrott. Förfarandet skall gälla nya personer som anställs i anställnings- eller tjänsteförhållande. Förfarandet skall också gälla personer som i sin anställning hos samma arbetsgivare flyttas till nya arbetsuppgifter, om uppgifterna samtidigt ändras så att arbetsuppgifterna varaktigt och i väsentlig grad omfattar arbete med barn i ovan nämnda uppgifter. Förfarandet skall också iaktas i fråga om dem som fullgör civiltjänst samt dem som deltar i sådan arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning på en arbetsplats som lyder under

arbetskraftsförvaltningen. Civiltjänstcentralen skall på samma sätt som arbetsgivarna kontrollera brottslig bakgrund hos civiltjänstgörare före tjänstgöringsförordnandet. I fråga om dem som deltar i arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning kontrolleras brottslig bakgrund av den arbetskraftsmyndighet som ingår avtal om arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning.

Den som ämnar arbeta som familjevårdare skall på motsvarande sätt lämna in ett utdrag till kommunen eller samkommunen innan ett uppdragsavtal om familjevård av en minderårig ingås. Förfarandet skall också gälla dem som tillhör personalen hos en privat producent av social- och hälsovårdstjänster som tillhandahåller service för minderåriga och som står i annat än arbetsavtalsförhållande. Länsstyrelsen skall då innan tillstånd beviljas eller kommunen efter att ha fått anmälan utan dröjsmål begära att få se ett utdrag ur straffregistret.

Enligt sekretessprincipen i straffregisterlagen skall bestämmelser om utlämnande av uppgifter ur straffregistret finnas i straffregisterlagen. I straffregisterlagen föreslås därför en bestämmelse med stöd av vilken en person skall ha rätt att få ett sådant utdrag ur straffregistret om sig själv där vissa i lagrummet nämnda brott jämte utdömda straff antecknas. Ett utdrag som avses i förslaget skall ges och tillställas endast sådana personer som har rätt att få det. Utdraget skall vara avgiftsfritt. I straffregisterlagen föreslås dessutom vissa andra preciserande ändringar.

På grund av propositionens karaktär är utgångspunkten att det är fråga om ett exceptionellt förfarande. Av skäl som hänför sig till integritetsskydd och förebyggande av diskriminering bör man i arbetslivet i så hög grad som möjligt försöka undvika förfaranden som utan motiverad allvarlig anledning kan försämra integritetsskyddet och orsaka diskriminering. Det föreslagna förfarandet kan därför inte ses som ett exempel som berättigar till liknande arrangemang i andra sammanhang. Eftersom det föreslagna förfarandet också kan försvåra möjligheterna att få arbete, är det nödvändigt att betona att propositionen inte syftar till att försämra arbetstagarnas ekonomiska ställning i situationer av arbetslöshet.

3.2. Bestämmelsernas tillämpningsområde

Avsikten är att det föreslagna förfarandet skall ge barnen en tryggare uppväxtmiljö inom förskoleundervisningen, i skolan, inom social- och hälsovården samt inom hobbyverksamheten. Förfarandet gäller sådan verksamhet som möjliggör långvariga, personliga kontakter mellan barn och vuxna och som möjliggör ett förtroligt förhållande med barn och därigenom eventuellt utnyttjande. Förfarandet gäller inte arbetsuppgifter som innefattar sporadiska kontakter med barn, t.ex. läkarmottagningar och rådgivning i uppfostnings- och familjefrågor. Kortvariga anställningar, som ofta är vikariearrangemang, faller likaså utanför förfarandet.

Det föreslås att förfarandet skall gälla alla som anställs i tjänste- eller anställningsförhållande och där arbetsuppgifterna varaktigt och i väsentlig grad består i att utan vårdnadshavarens närvaro fostra, undervisa, sköta eller annars ta hand om minderåriga eller annars arbeta i personlig kontakt med minderåriga. Sådana personalkategorier är bl.a. vård- och fostringspersonalen inom dagvården, vård- och fostringspersonalen inom anstaltsvården inom barnskyddet, vård- och fostringspersonalen i privata familjehem, undervisningspersonalen inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen på andra stadiet, den handledande personalen inom ungdomsarbetet samt delvis den handledande personalen inom idrottsverksamheten. Förfarandet gäller dessutom vårdpersonalen på sjukhusens barnavdelningar samt barn- och ungdomspsykiatriska avdelningar.

Det föreslås att förfarandet också skall gälla dem som fullgör civiltjänst samt dem som inom arbetskraftsförvaltningen deltar i arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning på en arbetsplats och som inte står i anställnings- eller tjänsteförhållande. En del av dessa fullgör sin tjänstgöring eller deltar i arbetskraftspolitiska åtgärder på sådana arbetsplatser och i sådana uppgifter där det föreslagna förfarandet för kontroll av brottslig bakgrund skall tillämpas på dem som står i anställnings- eller tjänsteförhållande. När förfarandet tillämpas finns det ingen orsak att

enbart med anledning av avtalet gällande arbetet eller tjänstgöringens juridiska karaktär ställa de personer som nämns ovan i en annan ställning än de personer som står i anställnings- eller tjänsteförhållande.

Vid sidan av fostrings-, undervisnings-, vård- och omsorgsuppgifter finns det arbetsuppgifter där en person i själva verket har fortgående kontakter med samma barn. Så förhåller det sig i synnerhet när någon arbetar i en sammanslutning som tillhandahåller tjänster för barn, t.ex. i en skola eller en barnskyddsanstalt. Trots att en person har anställts för annat arbete än arbete med barn, kan sammanslutningen verka enligt en princip om att alla vuxna förväntas delta i kontakterna med barnen. Sådana uppgifter är t.ex. gårdskarlsuppgifterna och kökspersonalens uppgifter vid barnskyddsanstalter eller internatskolor. Också förvaltningspersonalen vid en inrättning eller verksamhetsenhet kan ha sådana uppgifter som på ovan nämnda grunder bör omfattas av förfarandet. Förfarandet omfattar också sådana uppgifter i sammanslutningar som tillhandahåller service för barn vilka innebär att personerna huvudsakligen arbetar direkt med barn trots att arbetet inte går ut på fostran, undervisning, vård eller omsorg. Sådana är t.ex. socialarbetare och psykologer vid skolor och barnskyddsanstalter.

Arbetsgivaren anger innehållet i arbetsuppgifterna. Uppgiftsbeteckningarna har i allmänhet inte reglerats inom den offentliga sektorn och i synnerhet inte inom den kommunala sektorn, utan kommunerna får fritt definiera beteckningarna samt uppgiftsbeskrivningarna för dem som står i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande. I propositionen har det därför inte varit möjligt att specificera vilka uppgiftsbeteckningar förfarandet skall tillämpas på. Inom de branscher som kommer i fråga skall arbetsgivaren på förhand fastställa vilka arbetsuppgifter som omfattas av förfarandet.

Förfarandet skall på motsvarande sätt gälla tjänster som produceras privat. Man har inte velat att förfarandet skall börja tillämpas slumpmässigt beroende på om det är fråga om offentliga eller privata tjänster. Också för den privata sektorn är det omöjligt att räkna upp vilka uppgiftsbeteckningar som skall

omfattas av förfarandet. Inom den privata sektorn finns på motsvarande sätt ett flertal serviceuppgifter och andra uppgifter där en person tillfälligt står i kontakt med barn med på vilka förfarandet inte skall tillämpas.

Arbetsgivarens skall svara för att brottslig bakgrund kontrolleras hos dem som står i ett anställningsförhållande i verksamhetsenheter som produceras privat social- och hälsovårdsservice. Om tjänsterna däremot helt och hållet produceras av en privat yrkesutövare utan något arbetsavtalsförhållande, skall länsstyrelsen eller kommunen kontrollera brottslig bakgrund i samband med tillstånds- eller anmälningsförfarandet.

Förfarandet skall också gälla familjevård på grundval av ett uppdragsavtalsförhållande, om familjevård lämnas till minderåriga. Inom familjevård på grundval av ett uppdragsavtalsförhållande ingår kommunen eller samkommunen och en enskild person ett uppdragsavtal om familjevård och om angelägenheter som gäller vården. Kommunen eller samkommunen skall pröva familjehemmets lämplighet innan ett avtal ingås. Före beslut om placering (innan ett uppdragsavtal ingås) skall kommunen eller samkommunen förutsetta att den som ämnar arbeta som familjevårdare lämnar in ett utdrag ur straffregistret. I allmänhet ingår bara den ena maken ett uppdragsavtal. Registerutdrag förutsätts bara i fråga om dem som är familjevårdare, dvs. parter i uppdragsavtalet.

Förfarandet skall inte tillämpas när arbetet huvudsakligen gäller barn och vuxna samtidigt. Sådana vårdenheter finns bl.a. inom anstaltsvården inom omsorgerna om utvecklingsstörda. Liknande uppgifter kan också finnas inom idrottsverksamheten, t.ex. simhallsövervakare.

Förfarandet omfattar inte arbetsuppgifter där arbetstagaren har tillfälliga kontakter med barn eller kontakterna har karaktär av mottagningsverksamhet och det kan antas att det mellan barnet och arbetstagaren inte uppstår någon sådan personlig eller förtrolig relation som kan leda till t.ex. sexuellt utnyttjande eller lockelse till att pröva på narkotika. Sådana uppgifter förekommer t.ex. på läkarmottagningar, i arbetet för socialarbetare som arbetar vid ämbetsverk, i arbetet vid rådgivningsbyråer för uppfostrings- och fa-

miljefrågor, inom verksamheten vid rådgivningsbyråer för barnavård och i biblioteksarbetet. I dessa situationer träffar barnen arbetstagarna också ofta tillsammans med någon av sina föräldrar.

Också närståendevård faller utanför förfarandet. Trots att också minderåriga gravt handikappade eller utvecklingsstörda sköts med stöd för närståendevård, är den egna föräldern nästan utan undantag närståendevårdare. Förfarandet omfattar inte heller dem som söker sig till uppgifter enligt universitetslagen (645/1997) och lagen om yrkeshögskolestudier (255/1995), därför att universitets- och yrkeshögskolestuderandena med några sällsynta undantag är myndiga.

Enligt lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning avses med yrkesinriktad vuxenutbildning studier och examina som genomförs och avläggs enligt lagen och som inte är beroende av studerandens ålder. Utbildning och examina enligt lagen förutsätter i allmänhet dock att studerandena har tidigare kunskaper och färdigheter som ofta förvärvats i arbetslivet, vilket innebär att unga under 18 år i praktiken sällan deltar i examina eller utbildningen. På denna grund kan det anses att det inte är nödvändigt att utreda bakgrunden hos dem som söker sig till uppgifter enligt lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning. Ett undantag i fråga om kontroll av bakgrunden hos sökande som meddelar grundläggande undervisning utgörs av sådan undervisning av andra än läropliktiga som avses i 46 § lagen om grundläggande utbildning, när undervisningen huvudsakligen inskränks till vuxenstudier som fyllt 18 år och som passerat läropliktsåldern.

Förfarandet omfattar inte kortvariga anställnings- eller tjänsteförhållanden. Kortvariga anställningar är i allmänhet vikariat. Kortvariga vikariearrangemang måste ofta ordnas snabbt, och inom den tid som står till förfogande är det inte ens möjligt att skaffa ett registerutdrag. Enligt förslaget skall en person dock omfattas av förfarandet, om anställningen hos samma arbetsgivare fortgår i mer än tre månader under året. Det föreslås att förfarandet inte skall gälla dem som i anställning hos samma arbetsgivare övergår till andra uppgifter, om de redan en gång har lämnat ett registerutdrag. I sådana situationer

kan det anses onödigt att lämna in ett utdrag.

Frivilligverksamhet med barn förekommer rikligt bl.a. i idrottsföreningar, inom ungdomsarbetet och scoutverksamheten och i barnskyddsorganisationer. Volontärer arbetar dessutom inom det barnskyddsarbete som kommunen ordnar, t.ex. som stödpersoner, stödfamiljer och semesterfamiljer samt som klubbledare inom kyrkornas och religions-samfundens barn- och ungdomsarbete. Också inom frivilligverksamheten förekommer sådana kontakter som kan möjliggöra situationer av utnyttjande. Enligt förslaget faller dock frivillig medborgarverksamhet utanför förfarandet. Verksamheten regleras inte heller annars i lag, även om frivilligverksamhet till största delen bedrivs i organisationer som omfattas av föreningslagen. Det skulle vara omöjligt att i praktiken följa att förpliktelsen att begära utdrag ur straffregistret iakttas. Rättsregistercentralen har inte heller några som helst möjligheter att övervaka om begäran om utdrag har sådan behörig grund som avses i lag. När förfarandet skall börja omfatta tjänste- och anställningsförhållanden finns det dock risk för att personer som är benägna att utnyttja söker sig till den frivilliga sidan. För att förfarandet skall kunna utsträckas till frivilligarbetet förutsätts en särskild utredning.

Det föreslås att den eventuella brottslig bakgrunden hos dem som arbetar med minderåriga inte heller skall utredas i vissa andra situationer där arbetet utförs utanför ett tjänste- eller anställningsförhållande, t.ex. som privat företagare med stöd av näringsfriheten. Det har ansetts omöjligt att enbart på basis av behovet att kontrollera brottslig bakgrund låta regleringen omfatta företagsverksamhet utanför ett anställningsförhållande inom branscher som inte regleras av det allmänna.

Studerandes arbetspraktik och andra studier i samband med praktiska arbetsuppgifter skall inte heller omfattas av förfarandet när studerandena inte står i tjänste- eller anställningsförhållande till praktik- eller arbetsplatsen. Som exempel kan nämnas praktiska övningsperioder i lärarutbildningen samt perioder med inläring i arbetet inom yrkesutbildningen. Arbetet utförs då under uppsikt av den instans som ansvarar för arbetsplatsen och anordnandet av utbildningen, och stude-

randen utför uppgifterna betydligt mindre självständigt än överlag i ett tjänste- eller anställningsförhållande. Studerande som ingått ett läroavtal enligt lagen om yrkesutbildning skall däremot omfattas av förfarandet, eftersom ett läroavtal juridiskt har karaktär av ett arbetsavtal för viss tid.

En viktig fråga vid beredningen av förslaget har varit att bestämma vilken åldersgrupp det arbete med barn gäller som skall omfattas av förfarandet. I förslaget har man gått in för att förfarandet skall gälla personer vilkas arbetsuppgifter varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga utan vårdnadshavarens närvaro. Minderåriga är alla som är under 18 år. Barns utveckling har beaktats i t.ex. skyddsåldersgränserna i strafflagen. I 20 kap. 5 § 1 mom. 1 punkten strafflagen sägs att den som genom att utnyttja sin ställning förmår en person som är under 18 år och i en skola eller annan inrättning står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen, till samlag eller att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt, skall dömas för sexuellt utnyttjande. Enligt 20 kap. 6 § 1 mom. strafflagen är skyddsåldersgränsen 16 år för sexuellt utnyttjande av barn. Enligt 6 § 3 mom. skall på motsvarande sätt för sexuellt utnyttjande av barn också dömas den som utnyttjar ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller i förhållande till barnet står i en ställning som motsvarar en förälders samt bor i samma hushåll som barnet.

Enligt förslaget skall förfarandet för kontroll av bakgrunden gälla dem som arbetar med personer under 18 år. På så sätt skyddas alla minderåriga. Åldersgränsen följer åldersgränsen för barn enligt 3 § barnskyddslagen. Myndighetsgränsen förordas också av att förslaget syftar till att öka skyddet av unga mot att använda och pröva på narkotika.

3.3. Bakgrundsuppgifternas omfattning

Enligt 6 § straffregisterlagen har en person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för visum, arbetstillstånd, uppehålls-

tillstånd eller något annat motsvarande ändamål. Dessutom har han eller hon rätt enligt personuppgiftslagen att kontrollera uppgifter om sig själv. I övrigt kan uppgifter ur straffregistret erhållas endast för myndighetsändamål. Uppgifterna i straffregistret är känsliga uppgifter enligt 11 § personuppgiftslagen. Så som det nämns i 12 § personuppgiftslagen kan undantag från behandlingen av dem föreskrivas genom lag. Det gäller då att beakta de allmänna principer om behandlingen av personuppgifter som anges i 2 kap. personuppgiftslagen och i synnerhet relevanskravet enligt 9 §. Också i lagen om integritetsskydd i arbetslivet sägs att arbetsgivaren får behandla endast sådana personuppgifter som har direkt relevans för arbetstagarens anställningsförhållande och som har att göra med hanteringen av rättigheter och skyldigheter för parterna i anställningsförhållandet eller med de förmåner arbetsgivaren erbjuder arbetstagarna eller med arbetsuppgifternas särskilda natur. Avvikelse från detta relevanskrav får inte göras ens med arbetstagarens samtycke.

Relevanskravet förutsätter att arbetssökandens bakgrundsuppgifter kan utredas bara till den del det med tanke på arbetsuppgifterna är nödvändigt för att garantera en trygg uppväxtmiljö för barn och unga. Det främsta syftet med propositionen är att skydda barn mot sexuellt utnyttjande, och därför kan det anses nödvändigt att känna till om en person gjort sig skyldig till sexualbrott mot barn. Det föreslås dessutom att skyddet utsträcks även till vissa andra särskilt klandervärda gärningar som kan anses påvisa att personen inte är lämpad att arbeta med barn.

Sexualbrott kan vara ett tecken på en bestående sexuell inriktning hos personen i fråga. I synnerhet sexuellt beteende gentemot barn kan vara en bestående läggning, och då kan personen göra sig skyldig till brottet om och om igen. I strafflagen finns vissa sexualbrott uttryckligen mot barn i fråga om vilka det är motiverat att försöka förhindra att de som begått sådana brott arbetar med barn. Sådana brott är t.ex. innehav av barnpornografisk bild (17 kap. 19 §), sexuellt utnyttjande av barn (20 kap. 6 §), grovt sexuellt utnyttjande av barn (20 kap. 7 §) samt köp av sexuella tjänster av ung person (20 kap. 8 §).

Utöver dessa kan också andra sexualbrott visa sådan sexuell läggning att det kan anses att personerna inte är lämpade att arbeta i nära kontakt med barn. Sådana andra sexualbrott är våldtäkt (20 kap. 1 § strafflagen), grov våldtäkt (2 §), tvingande till samlag (3 §), tvingande till sexuell handling (4 §), sexuell utnyttjande (5 §), koppleri (9 §) samt spridning av pornografisk bild (17 kap. 18 §).

Också allvarlig våldsbrottslighet kan påvisa sådan likgiltighet för annans liv, hälsa och integritet att det kan vara motiverat att förhindra att gärningsmannen arbetar med barn. Arbetsgivaren bör åtminstone kunna beakta detta när han eller hon anställer arbetstagare. Som sådana våldsbrott kan betraktas dråp (21 kap. 1 § strafflagen), mord (2 §), dråp under förmildrande omständigheter (3 §), grov misshandel (6 §) samt grovt rån (31 kap. 2 §).

I fråga om narkotikabrott är skyddsintresset av ett annat slag. Narkotikamissbruket ökar bland allt yngre barn. Med hänsyn till det ökade antalet narkotikarelaterade problem och de allvarliga individanknutna och samhälleliga problem som bruket medför är det motiverat att utsträcka förslagen till att också gälla narkotikabrott. Det kan också finnas risk för att den som gjort sig skyldig till narkotikabrott sprider narkotika bland barn. Bestämmelser om narkotikabrott finns i 50 kap. strafflagen. Brotten är narkotikabrott (1 §), grovt narkotikabrott (2 §), straffbart bruk av narkotika (2 a §), förberedelse till narkotikabrott (3 §) samt främjande av narkotikabrott (4 §). I straffregistret antecknas inte bötesstraff, vilket innebär att det vanligaste straffet för bruk av narkotika, bötesstraff, inte kommer fram vid utredningen av bakgrunden och att ett sådant straff inte heller påverkar anställningen.

Genom en lag om ändring av strafflagen (654/2001) som trädde i kraft i början av september 2001 infördes straffbart bruk av narkotika som en ny brottsbeteckning (50 kap. 2 a § strafflagen). Den som brukar narkotika eller för eget bruk innehar eller försöker anskaffa en liten mängd narkotika skall bestraffas för straffbart bruk av narkotika. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Revideringen förtydligar straffen för narkotikabrott, därför att på bruk av narkotika och

innehav av små mängder tillämpades tidigare samma bestämmelser som på t.ex. försäljning och införsel av narkotika, där maximistrafen är betydligt strängare. I praktiken har gärningarna bestraffats med böter också före lagändringen. Åklagaren kan förelägga böter för straffbart bruk av narkotika enligt strafforderförfarande och ärendet behöver inte föras till domstol. Den nya brottsbeteckningen ändras således inte straffbarheten eller straffnivån i fråga om bruk av narkotika, men i och med att bötesförfarandet underlättas kan polisens, åklagarnas och domstolarnas resurser användas för utredning och behandling av allvarligare narkotikabrott.

Under beredningen har det diskuterats om arbetsgivaren bör ha rätt att få veta om brottsmisstankar eller redan väckta åtal mot arbetssökanden. I polisens personregister finns uppgifter om brottsanmälan, brottsutredning, handräckning, efterlysningar, anhållanden och de sätt som brotten begåtts på, vilka används för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet och vilka delvis kan vara otillförlitliga. Det kan inte anses motiverat med tanke på individens rättsskydd att sådana uppgifter används för att bedöma en persons lämplighet i det aktuella ärendet. Detta gäller i synnerhet därför att risken kan vara att personen hindras att få arbete och att karriären försvåras på grund av misstankar som senare visar sig vara ogrundade. Kännedom om åtal mot arbetssökanden kan leda till att han eller hon går miste om en redan utlovad arbetsplats, även om åtalet senare förkastas. Också i Europarådets medlemsstates konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990) förutsätts att var och en som har anklagats för ett brott skall betraktas som oskyldig till dess att hans skyld lagligen har fastställts (artikel 6 i konventionen). Ett problem i fråga om åtalsuppgifter är förutom rättsskyddsfrågan att det i dag inte finns centrerade tidsenliga och övergripande uppgifter på riksnivå. Ovan nämnda uppgifter i polisens personregister används när polisen ger utlåtande om tillförlitligheten, varvid polisen på basis av disponibla uppgifter gör en tolkning och bedömning ur perspektivet för allmän ordning och säkerhet. Det är inte ändamålsenligt att utsträcka ett motsvarande för-

farande till den omfattande utredning av bakgrunderna som nu är aktuell.

I straffregistret införs domstolsutslag genom vilka en person har dömts till straff som är strängare än bötesstraff. Domstolen meddelar uppgifterna om ett avgörande till registret senast inom en och en halv månad efter det att avgörandet har träffats. Av registret framgår om domstolens avgörande har vunnit laga kraft. Ur straffregistret kan således fås rätt tidsenliga uppgifter om en persons kriminella bakgrund. I straffregistret kan uppgifter sökas på basis av brottsbeteckningen, och då ses de sökta uppgifterna enligt dom. Om en person har dömts till gemensamt fängelsestraff för det sökta brottet och dessutom för något annat brott, framgår av utdraget ur straffregistret automatiskt uppgifter om alla brott som dömts genom avgörandet i fråga. Uppgifter om brott som ingår i ett gemensamt straff och som inte omfattas av förfarandet kan strykas manuellt i utdraget. Uppgift om en mindre gärning, t.ex. straff för bruk av narkotika, kan då kvarstå som en partiell gärning som lett till ett gemensamt fängelsestraff, trots att gärningen ensam bara skulle ha lett till bötesstraff, som inte antecknas i straffregistret. Sådana situationer torde sällan förekomma i praktiken i fråga om dem som söker sig till arbete med barn. Den registeransvarige kan självfallet inte ta ställning till brottets klandervärdhet eller utreda omständigheterna kring en gärning som lett till dom. Narkotikabrott som ett led i ett gemensamt straff framgår således av arbetssökandens utdrag ur straffregistret och arbetsgivaren får bedöma vilken betydelse gärningen skall tillskrivas när sökandens lämplighet prövas.

Det föreslås att en enskild person skall få ett sådant utdrag ur straffregistret om sig själv av vilket framgår om han eller hon har dömts för ett sådant brott som enligt förslaget skall antecknas i det utdrag som ges till arbetssökanden. Det har inte ansetts motiverat att i samband med förslaget börja bedöma de gällande allmänna utplåningsbestämmelserna i 10 § straffregisterlagen. Av utdraget framgår alltså uppgifter om avgöranden som inte utplånats ur registret. Om t.ex. ett avgörande utplånas i enlighet med utplåningsbestämmelserna inom fem år efter det att domen

gavs, syns det inte längre i det aktuella utdraget och inte heller i några andra utdrag som enligt lag för närvarande kan ges till myndigheterna för att utreda en arbetstagares tillförlitlighet.

3.4. Förfarande för att utreda bakgrundsuppgifter

Det föreslås bli bestämt att innan arbetsgivaren anställer en arbetssökande skall han eller hon begära att få ett utdrag ur straffregistret. I utdraget skall antecknas uppgifter om brott som specificeras i straffregisterlagen eller uppges att personen inte har några anteckningar om de aktuella brotten. Förfarandet skall gälla bara den som valts för uppgiften. Personen skall lämna ett i lagen avsett utdrag ur straffregistret till arbetsgivaren innan arbetsavtalet ingås eller före det slutliga förordnandet. Förfarandet motsvarar den skyldighet att förete läkarintyg som i dag krävs för vissa uppgifter. Uppvisandet av utdraget skall utgöra ett led i valförfarandet, och därför kan ett anställnings- eller tjänsteförhållande uppkomma först efter det att det utdrag som arbetsgivaren förutsätter har visats upp.

På motsvarande sätt föreslås bli bestämt att när tillstånd för produktion av privata social- och hälsovårdstjänster söks hos länsstyrelsen i sådana fall där serviceproducentens verksamhetsområde innefattar service för minderåriga skall andra anställda hos serviceproducenten än de som står i arbetsavtalsförhållande lämna in ett utdrag ur registret innan tillstånd beviljas. På motsvarande sätt föreslås bli bestämt att när en producent av privat socialservice är skyldig att lämna en skriftlig anmälan till kommunen om inledandet av verksamheten skall kommunen utan dröjsmål efter att ha mottagit anmälan begära utdrag ur straffregistret för andra anställda än de som står i arbetsavtalsförhållande. Serviceproducenter skall på motsvarande sätt i enlighet med arbetsavtalslagen begära ett utdrag när de anställer arbetstagare. Innan ett uppdragsavtal om anordnande av familjevård för minderåriga ingås skall kommunen eller samkommunen likaså begära att den som

ämnar arbeta som familjevårdare lämnar in ett utdrag ur straffregistret. Verksamhetsidkare skall på motsvarande sätt i enlighet med arbetsavtalslagen begära ett utdrag innan arbetstagare anställs.

I enlighet med de allmänna principerna för sökande av tjänste- eller arbetsuppgifter skall skyldigheten att lämna ett utdrag ur straffregistret nämnas i arbetsplatsannonsen eller i någon annan annons. De som söker sig till en uppgift är då redan från början medvetna om kravet. Serviceproducenter bör i normala fall vara medvetna om de förutsättningar för erhållande av tillstånd eller anmälningsplikt som föreskrivs i lag.

Det föreslås bli bestämt att arbetsgivaren alltid skall begära att brottslig bakgrund kontrolleras innan någon anställs i de uppgifter som avses i förslaget. Försummelse av skyldigheten skall bestraffas med böter. Det föreslås dock inte några bestämmelser om eventuellt skadestånd när en person i anställningsförhållande orsakar skada för en tredje part. Sådana skador och deras konsekvenser bedöms enligt allmänna bestämmelser och principer om arbetsrätt och skadestånd. Försummelse av arbetsgivarens skyldighet att kontrollera brottslig bakgrund skall dock inte påverka befintliga anställningar och därmed inte ha några negativa konsekvenser för dem som blivit valda till ett arbete. Om skyldigheten att begära utdrag ur straffregistret försummas i samband med tillsättandet av en tjänst eller i samband med tillstånds-, anmälnings- eller uppdragsavtalsförfarande, kan bestämmelserna om tjänsteansvar och bestämmelserna om allmänt skadeståndsansvar bli tillämpliga på den tjänsteinnehavare som ansvarar för förfarandet.

Det föreslås bli bestämt att registerutdraget utan dröjsmål skall returneras till arbetssökanden när arbetsgivaren inte längre behöver utdraget för att verkställa valförfarandet. Den tid inom vilken utdraget skall returneras är beroende av hurdant valförfarande det är fråga om. I många fall är det tillräckligt att utdraget bara visas upp för den instans som ansvarar för valet och som returnerar utdraget till arbetssökanden omedelbart efter att ha antecknat att utdraget har företetts. Det är ändamålsenligt att returnera utdraget också därför att arbetstagaren kan använda samma

utdrag på nytt.

Förbudet att behandla känsliga uppgifter enligt 11 § personuppgiftslagen begränsar möjligheterna att samla och registrera sådana uppgifter. Personuppgifter får enligt 6 och 7 § användas och behandlas bara på ett sådant sätt som är sakligt motiverat med hänsyn till den registeransvariges verksamhet. De uppgifter som behandlas skall dessutom enligt 9 § vara behövliga med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Förslaget ger inte arbetsgivarna eller andra myndigheter rätt att samla och registrera uppgifter om arbetstagarnas brottsliga bakgrund. I dokument som gäller arbetssökandena får arbetsgivarna bara anteckna att ett lagenligt utdrag har företetts.

I samband med beredningen har ett alternativ diskuterats enligt vilket arbetsgivaren skulle ha rätt att skaffa ett registerutdrag om arbetssökanden. Detta kan dock vara ägnat att orsaka missbruk, eftersom förfarandet i synnerhet inom den privata sektorn kan omfatta synnerligen olika verksamhetsformer. Det skulle vara svårt för den straffregisteransvarige att kontrollera vem som har rätt att begära ett utdrag. Att skyldigheten föreskrivs för arbetssökanden understöds också av att han eller hon då vet vilka uppgifter arbetsgivaren har fått. Det har också diskuterats om arbetsgivarna borde ha rätt att överväga om de begär uppgifter ur straffregistret eller inte. Detta kan dock äventyra ett lika bemötande av arbetstagarna och medföra diskriminering. Den förebyggande effekten kan också bli mindre än väntat.

En anteckning i straffregistret innebär inte utnämnings- eller verksamhetsförbud, utan det återstår för arbetsgivaren att pröva sökandens eller någon annans lämplighet. På motsvarande sätt skall tillsynsmyndigheten pröva om verksamheten är tillbörlig. Man har inte velat föreslå yrkesförbud i synnerhet därför att i registerutdraget också ingår uppgifter om andra brott än sexualbrott mot barn. Det har bedömts att förfarandet har en förebyggande effekt på så sätt att de som har anteckningar om de aktuella brotten i straffregistret inte söker sig till arbeten med barn. Om detta trots allt sker kan det i enskilda fall föreligga vägande särskilda skäl för att sökanden trots anteckning i registret väljs för uppgiften. Detta kan komma i fråga t.ex. om personen

tidigare har gjort sig skyldig till narkotikabrott men på ett tillförlitligt sätt kan bevisa att han eller hon inte själv använder droger och också annars har ändrat sin livsstil. Det kan anses sannolikt att arbetsgivaren anställer en person som dömts för ett brott som avses i denna proposition först efter noggrant övervägande och att prövningen är accentuerat noggrann vid anställning av en person som dömts för sexualbrott.

I 6 § 1 mom. straffregisterlagen sägs att då utdrag ur straffregistret begärs skall ändamålet uppges. I denna proposition föreslås att skyldigheten att uppge ändamålet också skall gälla i fråga om utdrag som ges till arbetsökande. I ett straffregisterutdrag skall enligt 7 § 2 mom. straffregisterlagen antecknas för vilket ändamål det har getts. Bestämmelserna syftar till att bidra till att utdraget inte används för andra ändamål än för vilket det har getts. Detta sågs som ett nödvändigt krav redan när straffregisterlagstiftningen reviderades. I motiven för straffregisterlagen (RP 368/1992 rd) konstaterades då att om straffregisterutdrag som fås på grundval av rätten till insyn allmänt börjar användas t.ex. som bevis på gott anseende i samband med anställning, blir det nödvändigt att överväga om missbruk av insynsrätten bör beläggas med straff. Det förfarande som nu föreslås kan öka risken för sådana missbruk, och därför bör förfarandet följas noga.

I denna proposition är utgångspunkten att försummelse av arbetsgivarens skyldighet skall bestraffas som brott som hör under allmänt åtal. Det föreslagna förfarings sättet syftar till skydda barn och unga på ett förebyggande sätt. Det ligger i arbetsgivarens intresse att redan med tanke på ett eventuellt äventyrande av bilden i offentligheten och skadeståndstalan se till att arbetsgivarnas bakgrund kontrolleras så som nu föreslås. Utgångspunkten är att dessa faktorer tillräckligt väl säkerställer att lagen iaktas i praktiken. Eftersom frågan dock berör arbetslivet överlag bör arbetsministeriet dock överlag sköta informationen om lagen tillsammans med de övriga ministerierna. Det har därför inte ansetts ändamålsenligt att ordna något särskilt myndighetsförfarande för övervakningen av hur lagen iaktas.

4. Propositionens verkningar

Inom den kommunala sektorn arbetar drygt en fjärdedel av alla anställda med barn och unga så som avses i förslaget, dvs. ca 100 000 personer. Av dessa har ca 70 % ordinarie tjänst och resten är visstidsanställda. Visstidsanställda är tjänstförrättande, de som sköter en vakant tjänst och andra vikarier för viss tid, vilka finns bl.a. inom undervisningsväsendet och socialväsendet på grund av den ordinarie personalens tjänstledigheter och ledigheter från arbetet. Inom den kommunala sektorn är omsättningen i fråga om avgång för den ordinarie personalen ca 4 %, ca 3 000 personer per år. Dessutom anställs alltså 20 000—30 000 personer årligen för viss tid.

I de aktuella uppgifterna arbetar bara en liten grupp statsanställda. På grund av karaktären hos uppgifterna inom statsförvaltningen gäller förfarandet i praktiken bara en liten grupp tjänstemän, t.ex. de som skall anställas vid statens skolhem.

För den privata sektorn finns det inte några uppgifter om antalet anställda som omfattas av förfarandet eller om personalens omsättning.

På arbetsgivarsidan har förfarandet inte några betydande ekonomiska verkningar eller verkningar i fråga om personal. I arbetsplatsannonser eller andra annonser skall nämnas att det förutsätts att den som anställs visar upp ett utdrag, vilket till denna del höjer annonseringskostnaderna. Införandet av villkorligt valförfarande medför extra arbete för kommunerna. I det här skedet är det dock svårt att uppskatta kostnaderna.

Det föreslagna förfarandet medför mera arbete för civiltjänstcentralen. Årligen fullgör ca 2 000 personer civiltjänst, och av dessa beräknas 300—500 fullgöra sin civiltjänst i uppgifter där det föreslagna förfarandet bör tillämpas.

År 2000 deltog sammanlagt ca 37 300 personer i arbetspraktik på en arbetsplats. Under tiden för arbetspraktiken fick de antingen arbetsmarknadsstöd eller sysselsättningsstöd, och praktiken pågick i genomsnitt i 13 veckor. År 2000 deltog ca 11 300 personer i arbetsprövning på en arbetsplats, och arbetsprövningen pågick i genomsnitt i 40 dagar. En kvantitativ bedömning ger vid handen att

av dessa skulle högst en fjärdedel av arbetspraktiken eller arbetsprövningen försiggå i sådana uppgifter där det föreslagna förfarandet skall tillämpas, vilket innebär att ca 12 000 personer omfattas av förfarandet. Detta innebär i viss mån mera arbete för den arbetskraftsmyndighet som skall utreda brottslig bakgrund.

Den föreslagna ändringen i straffregisterlagen om att det utdrag som avses i förslaget skall fås avgiftsfritt ökar kostnaderna för rättsregistercentralen som för straffregistret. År 2000 var självkostnadsvärdet för ett straffregisterutdrag 14,53 euro. Om ca 20 000 utdrag enligt förslaget begärs per år blir kostnaderna 300 000 euro. Trots att det är svårt att exakt uppskatta hur många utdrag som kommer att begäras med stöd av förslaget, börrättsregister centralen anvisas mer personal för kundserviceuppgifterna för att utdragen skall kunna fås inom en skälig tid. Utöver interna personalarrangemang bör en eller två nya personer anställas för uppgifterna, vilket har beaktats i de merkostnader som nämns ovan.

Dessutom kan förordningen om tillsyn över privat socialservice, som berör hälso- och sjukvården, och förordningen om privat hälso- och sjukvård ändras vid behov. Förpliktelsen att begära att få se ett straffregisterutdrag enligt förslaget baserar sig på bestämmelserna i den nya lagen.

5. Beredningen av propositionen

Riksdagen förutsatte den 19 oktober 1999 att lagstiftningen kompletteras under år 2000 med bestämmelser som gör det möjligt att utreda bakgrunden hos dem som söker sig till arbeten med barn och unga så, att till sådana uppgifter inte väljs personer som har dömts för sexualbrott mot barn. Republikens president gav den 26 november 1999 statsrådet i uppgift att vidta åtgärder som riksdagens uttalande föranleder.

Justitieministeriet tillsatte den 1 mars 2000 en arbetsgrupp (arbetsgrupp för utredning av bakgrunden hos dem som arbetar med barn) för att i form av en regeringsproposition bereda behövliga ändringar i lagstiftningen för att det förfarande som avses i riksdagens ut-

talande skall kunna införas. I arbetsgruppen fanns företrädare för justitieministeriet, undervisningsministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbetsministeriet, finansministeriet, Kommunala arbetsmarknadsverket och Mannerheims Barnskyddsförbund. I förslaget gällde särskilt att utreda vilka personalkategorier och vilka brott förfarandet gäller, till vem bakgrundsuppgifter kan utlämnas och i vilket skede, om utredningen av bakgrundsuppgifterna gällande en person är en rättighet eller skyldighet för den myndighet, inrättning eller annan instans som anställer honom eller henne, om det är arbetssökanden som skall lämna uppgifterna eller arbetsgivaren som skall skaffa dem och, ifall uppgifter inhämtas, om arbetssökandens samtycke behövs, vilka förändringar införandet av förfarandet medför för straffregisterföringen, om bestämmelserna om utplåning av uppgifter ur straffregistret är tillbörliga med tanke på förfarandet och om det är motiverat att använda polisens personregister när bakgrundsuppgifter skaffas samt vilka krav skyddet av personuppgifter ställer på förfarandet.

Under beredningen hörde arbetsgruppen företrädare för rättsregistercentralen och dataombudsmannens byrå, rättspolitiska forskningsinstitutet samt Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes. Arbetsgruppen ordnade dessutom ett diskussionstillfälle där följande organisationer hördes: AKAVA ry, Finlands Svenska Lärarförbund, Förbundet Hem och Skola i Finland, Kommunsektorns fackförbund KAT rf, Centralförbundet för Barnskydd, Undervisningssektorns Fackorganisation rf, Servicearbetsgivarna rf, Rädda Barnen rf, Sosiaaliohtekijäin Liitto - Socialarbetarnas Förbund ry, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI rf, Finlands Primärskötarförbund SUPER rf, Förbundet för Gymnasisterna i Finland rf, Finlands Rektorer rf, Förbundet för Studerande inom Hälsovård- och Socialbranschen i Finland - Terhol rf, Företagarna i Finland, Finlands Föräldraförbund, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto - Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund TT ry, Hälso- och socialvårdens fackorganisation TEHY rf

samt Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf. De som hördes förhöll sig i princip positiva till behovet av att skydda barn. Arbetsmarknadsorganisationerna ansåg dock att frågan bör regleras någon annanstans än i arbetslagstiftningen. De som hördes betonade särskilt att de yrken som omfattas av förfarandet bör anges mycket tydligt så att det inte uppstår oklarheter om en person som skall anställas omfattas av förfarandet eller inte. Arbetsgruppens betänkande blev klart den 26 september 2000. I oktober 2000 begärdes utlåtande om betänkandet av olika ministerier, arbetsmarknadsorganisationer och övriga organisationer. På basis av utlåtandena överfördes den fortsatta beredningen till arbetsministeriet i november 2000.

Den fortsatta beredningen har utförts som tjänsteuppdrag. Beredningsarbetet har utförts som samarbete mellan de centrala arbetsmarknadsorganisationerna samt företrädare för justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och finansministeriet.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

En kommitté tillsatt av justitieministeriet avgav den 31 mars 2000 ett betänkande om revidering av lagstiftningen om utlåtanden om tillförlitlighet (Betänkande av personalsäkerhetskommittén, *kommittébetänkande* 2000:2). I betänkandet föreslås att det stiftas en lag om säkerhetsutredningar, som skall ersätta de nuvarande utlåtandena om tillförlitlighet. Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om säkerhetsutredningar och vissa lagar som har samband med den (RP 43/2001 rd) avläts till riksdagen den 27 april 2001. Förslaget behandlas fortfarande i riksdagen. Riksdagen godkände propositionen den 4 december 2001. Säkerhetsutredningar enligt den aktuella lagen är inte avsedda för situationer som hör till tillämpningsområdet för den föreslagna lagen.

I propositionen föreslås att de uppgifter som avses i det föreslagna 6 § 2 mom. straffregisterlagen skall antecknas i det straffregisterutdrag som skall ges till arbetstagaren. Propositionen innebär att 11 § straffregisterförordningen bör ändras.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn

1 §. *Lagens syfte.* Syftet med den nya lagen är att skydda minderårigas personliga integritet och främja deras personliga säkerhet. I lagen bestäms om hur brottslig bakgrund kan kontrolleras i fråga om dem som väljs för att arbeta med minderåriga. Avsikten är att det föreslagna förfarandet för kontroll av brottslig bakgrund skall skydda barnens rätt till personlig integritet och säkerhet.

2 §. *Tillämpningsområde.* Förfarandet skall tillämpas när en person väljs eller anställs för ett arbete där arbetsuppgifterna varaktigt och i väsentlig grad består i att utan vårdnadshavarens närvaro fostra, undervisa, sköta eller annars ta hand om minderåriga eller annars arbeta i personlig kontakt med minderåriga. För att lagen skall tillämpas förutsätts att barnets vårdnadshavare inte är närvarande i kontaktsituationerna. Lagen syftar för sin del till att främja barns rätt till en trygg uppväxt- och studiemiljö.

Enligt 1 mom. skall lagen tillämpas allmänt i olika anställningar. Lagen skall tillämpas på arbete som utförs i anställnings- eller tjänsteförhållande och där arbetsuppgifterna varaktigt och i väsentlig grad består i att utan vårdnadshavarens närvaro fostra, undervisa, sköta eller annars ta hand om minderåriga eller annars arbeta i personlig kontakt med minderåriga. Lagen omfattar följaktligen anställningsförhållanden som gäller arbetsavtalslagen (55/2001), sjömanslagen (423/1978), lagen om hushållsarbetstagares arbetsförhållande (951/1977) och läroavtal enligt lagen om yrkesutbildning. Enligt förslaget skall lagen också omfatta andra anställningar, och därför skall den tillämpas på tjänsteförhållanden enligt statstjänstemannalagen (750/1994), kommunallagen (365/1995) och kyrkolagen (1054/1993). Lagen skall således också gälla dem som är i

tjänst hos staten, en kommun, en samkommun eller en församling.

I bestämmelsen nämns inte några yrkesbe-teckningar eller andra entydiga grunder för avgränsning av vilka arbetstagare som skall omfattas av förfarandet, utan arbetsgivarna inom de aktuella branscherna skall fastslå vilka arbetsgifter förfarandet gäller. När "varaktigt och i väsentlig grad" bedöms bör båda villkoren uppfyllas för att en uppgift skall omfattas av förfarandet. Som exempel kan nämnas att om arbetsuppgifterna pågår endast t.ex. en vecka kan det inte anses att kravet på uppgiftens varaktiga karaktär uppfylls. Bedömningen bör göras enligt situationen när ett arbete eller en uppgift tilldelas.

Förfarandet omfattar således inte arbetsuppgifter där arbetstagaren har tillfälliga kontakter med barn eller där det redan av mottagningsverksamhetens karaktär kan antas att det inte uppstår ett sådant personligt eller förtroligt förhållande mellan barnen och arbetstagaren som kunde leda till t.ex. sexuellt utnyttjande eller lockelse att pröva på narkotika. Sådana är t.ex. läkarmottagningar, arbetsuppgifter för socialarbetare vid ämbetsverk, arbete vid rådgivningsbyråer för uppfostrings- och familjefrågor, verksamhet vid rådgivningsbyråer för barnavård och biblioteksarbete. I dessa situationer träffar barnet också ofta arbetstagaren i sällskap med någon av sina föräldrar.

Personalkategorier som åtminstone skall omfattas av förfarandet är vård- och fostringspersonalen inom dagvården, vård- och fostringspersonalen inom anstaltsvården inom barnskyddet och vård- och fostringspersonalen i privata familjehem. I fråga om utbildning och hobbyverksamhet skall förfarandet omfatta åtminstone undervisningspersonalen inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen på andra stadiet, den handledande personalen inom ungdomsarbetet samt delvis den handledande personalen inom idrottsverksamheten. Förfarandet gäller dessutom vårdpersonalen på

sjukhusens barnavdelningar samt barn- och ungdomspsykiatriska avdelningar. Utöver fostrings-, undervisnings-, vård- och omsorgsuppgifter gäller förfarandet också andra personer vilkas arbetsuppgifter varaktigt och i väsentlig grad omfattar annat arbete i personlig kontakt med minderåriga utan vårdnadshavarens närvaro. Som exempel kan nämnas den tekniska eller administrativa personalen vid barnskyddsanstalter eller internatskolor. Andra som kan tänkas omfattas av förfarandet är socialarbetare och psykologer i skolor och barnskyddsanstalter.

Enligt 2 mom. skall lagen, på de villkor som nämns i 1 mom., förutom på anställningar också, enligt 1 punkten, tillämpas på arbetstjänst som fullgörs av civiltjänstepliktiga enligt 1 § civiltjänstlagen. Enligt 2 punkten skall lagen tillämpas på arbete som i sysselsättningslagen avsedda personer som deltar i arbetslivsträning utför på en arbetsplats. Enligt 3 punkten skall förfarandet tillämpas på arbete som i lagen om arbetsmarknadsstöd avsedda personer som deltar i arbetspraktik och personer som deltar i arbetslivsträning utför på en arbetsplats och enligt 4 punkten på arbete som i lagen om arbetskraftsservice avsedda personer som deltar i arbetsprövning utför på en arbetsplats. Enligt 5 punkten skall lagen tillämpas på familjevård som lämnas av familjevårdare enligt 1 § familjevårdarlag. Enligt 6 punkten skall lagen tillämpas på serviceproducenter enligt lagen om tillsyn över privat socialservice och enligt 7 punkten på serviceproducenter enligt lagen om privat hälso- och sjukvård.

I 3 mom. föreslås att lagens tillämpningsområde skall begränsas på basis av servicens, uppgiftens eller uppdragets längd. Arbetsgivare, tillsynsmyndigheter eller andra som skall utreda brottslig bakgrund skall inte ha skyldighet och inte heller rätt att kräva ett straffregisterutdrag om ett anställnings- eller tjänsteförhållande, ett tjänstgörings- eller praktikförhållande, ett uppdragsavtal eller tillhandahållandet av service varar högst tre månader under en ettårsperiod. Kortvariga anställningar är i allmänhet vikariat. Kortvariga vikariearrangemang måste ofta ordnas snabbt, och inom den tid som står till förfogande är det inte ens möjligt att skaffa ett registerutdrag. Om en person har flera under

tre månader långa anställnings- eller tjänsteförhållanden för viss tid hos samma arbetsgivare, skall ett utdrag begäras när anställnings- eller tjänsteförhållandena sammanlagt överskrider tre månader under en ettårsperiod. Förfarandet behöver inte heller tillämpas om ett uppdragsavtal ingås så att det sammanlagt gäller i högst tre månader under en ettårsperiod. Med ett år avses inte ett kalenderår, utan tiden räknas från det att det första anställnings- eller tjänsteförhållandet inleds. När en arbetsgivare anställer en person på nytt skall han eller hon enligt förslaget således kontrollera hur länge arbetstagaren under det år som föregår det nya anställnings- eller tjänsteförhållandet har varit anställd hos arbetsgivaren i sådana uppgifter som omfattas av det aktuella förfarandet. Om tre månader fylls när den nya anställningen börjar eller medan den varar, skall arbetstagaren på begäran av arbetsgivaren förete ett straffregisterutdrag innan anställnings- eller tjänsteförhållandet börjar.

I 3 mom. föreslås ytterligare bli bestämt att civiltjänstcentralerna inte skall få förordna en person att utföra uppgifter enligt den nya lagen och att arbetskraftsmyndigheterna inte skall få ingå avtal om arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning gällande uppgifter enligt den nya lagen, om en person inte vill ta emot uppgifterna. Enligt förslaget skall personen inte på något sätt behöva motivera varför han eller hon vägrar att ta emot uppgifterna. På så sätt säkerställs att både de som fullgör civiltjänst och de som deltar i arbetskraftspolitiska åtgärder har möjlighet att utan sanktioner (förlust av arbetslöshetspenning eller arbetsmarknadsstöd) vägra ta emot uppgifter som omfattas av förfarandet för kontroll av brottslig bakgrund.

3 §. *Arbetsgivarens skyldighet att begära straffregisterutdrag.* I 1 mom. föreslås en allmän bestämmelse om ett förfarande som skall iaktas i alla anställningar och som gäller arbetsgivarens skyldighet att begära bakgrundsuppgifter ur straffregistret om den skall väljas för ett arbete eller anställas. Arbetsgivaren skall begära att den som för första gången anställs för eller tilldelas uppgifter enligt 2 § skall förete ett straffregisterutdrag med anteckningar om personen har dömts för sådana sedlighetssårande gärningar eller sex-

ual-, vålds- eller narkotikabrott som nämns i den föreslagna bestämmelsen i 6 § 2 mom. straffregisterlagen. Förfarandet skall bara gälla den som valts för den aktuella uppgiften. Innan ett arbetsavtal ingås eller en person utnämns skall arbetsgivaren begära att få se ett straffregisterutdrag som gäller den som sökt arbetet eller tjänsten. Utdraget skall omedelbart återlämnas till arbetsökanden. Försummelse av förfarandet innebär felaktigt förfarande från arbetsgivarens sida, vilket inte direkt påverkar redan ingångna anställnings- eller tjänsteförhållanden. Bestämmelser om utdragets giltighetstid föreslås i 6 §. Bestämmelser om anteckningar om utdraget och om återlämnande av det föreslås i 7 §.

Med arbetsgivare avses även civiltjänstcentraler enligt 8 § civiltjänstlagen och arbetskraftsmyndigheter som ingår avtal om arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning. Civiltjänstcentralen förordnar den tjänstepliktiga till civiltjänst och bestämmer vid vilken civiltjänstinrättning han skall fullgöra sin arbetstjänst. Centralen beslutar på ansökan av civiltjänstgöraren eller civiltjänstinrättningen även om förflyttning till en annan inrättning under tiden för arbetstjänsten. Det är ändamålsenligt att civiltjänstcentralerna och arbetskraftsmyndigheterna jämföras med arbetsgivare som skall begära att få se ett straffregisterutdrag enligt förslaget. Civiltjänstcentralen skall begära att de tjänstepliktiga företer ett straffregisterutdrag enligt förslaget innan de förordnas till en sådana civiltjänstinrättning där man arbetar i uppgifter som avses i 2 §. På motsvarande sätt skall arbetskraftsmyndigheterna begära att personen företer ett straffregisterutdrag enligt förslaget innan ett avtal ingås om arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning, om praktiken, träningen eller prövningen försiggår i uppgifter som avses i 2 §.

Före utnämningen jämförs meriterna på normalt sätt. På basis av jämförelsen skall ett utdrag enligt förslaget begäras av den högst meriterade sökanden. Om arbetsgivaren utgående från utdraget bedömer att det utifrån de allmänna utnämningsgrunderna (skicklighet, förmåga och beprövad medborgerlig dygd) föreligger hinder för sökandens lämplighet för tjänsten, kan han eller hon låta bli att utnämna sökanden. I promemorian om

personen kan då utöver att ett utdrag har företetts konstateras t.ex. att med hänsyn till utnämningsgrunderna föreslås att sökanden inte utnämns. Därefter begärs ett utdrag av den nästbästa sökanden enligt jämförelsen av meriter. Den föreslagna bestämmelsen i 7 § berättigar inte till att straffregisteruppgifter ur innehållet i utdraget antecknas i dokumenten om personen i fråga. Med hjälp av identifikationsuppgifterna i straffregisterutdraget är det möjligt att hos straffregistercentralen kontrollera att ett utdrag enligt förslaget har getts till personen för ansökan om arbete eller tjänst.

Förfarandet skall gälla endast personer som väljs för en ny uppgift, inte arbetstagare som redan arbetar med barn när lagen träder i kraft. Ett straffregisterutdrag skall dock begäras av en person som redan står i anställnings- eller tjänsteförhållande till samma arbetsgivare om personen får sådana nya uppgifter för vilka ett registerutdrag skall krävas enligt förslaget. Förfarandet skall inte gälla dem som redan en gång har lämnat ett intyg och som flyttar till andra uppgifter i tjänst hos samma arbetsgivare. Även tjänstemän skall på begäran av myndighet företer ett straffregisterutdrag, om tjänsteuppgifterna ändras till uppgifter enligt 2 § eller tjänstemannen annars tilldelas uppgifternas om avses i lagrummet.

I förslaget behandlas inte särskilt sådana situationer där det först efter tilldelningen av uppgifterna framkommer att uppgifterna är sådana som avses i 2 §. Avsikten är att den föreslagna skyldigheten skall omfatta också sådana situationer.

Anteckningar i straffregisterutdraget kan inte direkt ses som ett hinder för anställning. Arbetsgivaren skall alltid, på basis av omständigheterna, pröva sökandens lämplighet för uppgiften.

I 2 mom. bestäms närmare om förfarandet vid val av nya tjänsteinnehavare inom kommuner eller samkommuner. Det föreslagna förfarandet skall i enlighet med 1 mom. gälla både nya tjänsteförhållanden och överföring från ett tjänsteförhållande till ett annat liksom tilldelning av tjänsteuppgifter enligt bestämmelsen i tjänsteinnehavarens nuvarande tjänst. Förfarandet gäller såväl ordinarie som tillfälliga och kortvariga tjänsteinnehavare.

Förfarandet för kontroll av bakgrunden innebär i praktiken att beslut om förflyttning eller ändring av uppgifterna kan fattas först efter det att ett straffregisterutdrag har företetts. En tjänsteinnehavare kan väljas antingen genom val eller genom ett tjänsteinnehavarbeslut som en enskild tjänsteinnehavare fattar enligt sina befogenheter.

Avsikten är att straffregisterutdrag skall begäras bara av dem som anställs i eller förflyttas till ett tjänsteförhållande och att i samband med val eller beslut skall utdrag begäras bara av den som skall anställas. Ett villkorligt beslut måste delges den som valts och eventuella ersättare med hot om att valet förfaller om ett utdrag inte lämnas in inom föreskriven eller begärd tid. Om det av ett utdrag som lämnats inom utsatt tid framgår sådana omständigheter att den myndighet som skall bekräfta valet inte anser sig kunna göra det, skall valet konstateras förfallet. När ett villkorligt val inte bekräftas upphör tjänsteförhållandet utan uppsägning eller uppsägningstid enligt 10 § 1 mom. 5 punkten lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet (484/1996). Ett villkorligt val skall bekräftas särskilt eller konstateras förfallet. Närmare bestämmelser om förfarandet och förordnandet om tjänsteutövning finns i 10 § i den modell för tjänstestadga som Kommunala arbetsmarknadsverkets delegation godkände den 12 juni 1996.

När det begärda straffregisterutdraget har företetts skall detta konstateras i t.ex. handlingar som gäller tillsättandet av tjänsten. Myndigheten skall se till att utdraget utan dröjsmål återlämnas till personen i fråga när ärendet har behandlats.

I 3 mom. föreslås i motsvarighet till 2 mom. närmare bestämmelser om hur förfarandet enligt 1 mom. skall tillämpas när någon utnämns till ett en tjänst eller ett tjänsteförhållande enligt statstjänstemannalagen. Enligt 125 § 2 mom. grundlagen är de allmänna utnämningsskälerna för offentliga tjänster skicklighet, förmåga och beprövad medborgerlig dygd. En anteckning i straffregisterutdraget innebär således inte direkt ett hinder för utnämning, utan dess betydelse prövas enligt de föreskrivna utnämningsskälerna.

Det föreslås att straffregisterutdraget skall

begäras först när utnämningsskälerna i övrigt är klar. Straffregisterutdrag begärs bara av den som i ljuset av utnämningsskälerna annars är den högst meriterade. På så sätt uppnås ett så omfattande integritetsskydd som möjligt så, att de som sökt eller anmält sig till tjänsten men som inte föreslås för utnämning inte skall behöva lämna ett straffregisterutdrag i onödan. I praktiken kan den som föreslås för utnämning av motiverad anledning bytas ut före utnämningen. I sådana situationer skall straffregisterutdraget självfallet begäras av den som alternativt föreslås för tjänsten.

Straffregisteruppgifter om den som skall utnämnas påverkar prövningen av utnämningsskälerna och myndigheten bör känna till uppgifterna innan den beslutar om utnämningen. Att ett utdrag har företetts antecknas i t.ex. utnämningsskälerna och straffregisterutdraget återlämnas utan dröjsmål till personen i fråga.

Kontrollförfarandet skall på motsvarande sätt gälla utnämning till ett tjänsteförhållande för viss tid och när en tjänsteman annars för första gången tilldelas de uppgifter som avses här.

4 §. *Straffregisterutdrag för dem som producerar privat socialservice eller privat hälso- och sjukvårdsservice.* I 1 mom. föreslås bli bestämt att länsstyrelsen skall begära att få se ett straffregisterutdrag enligt 6 § 2 mom. straffregisterlagen. Utdraget skall begäras innan tillstånd beviljas enligt 5 § lagen om tillsyn över privat socialservice eller 4 § lagen om privat hälso- och sjukvård, om verksamhetsområdet dygnet runt för en producent av privat socialservice eller privat hälso- och sjukvårdsservice omfattar service för minderåriga. Straffregisterutdrag skall begäras av andra än de som hör till personalen i arbetsavtalsförhållande och vilkas arbete omfattar uppgifter enligt 2 § i lagförslaget. Brottslig bakgrund utreds via myndigheten i fråga om dem som inte står i anställningsförhållande till serviceproducenten. På så sätt motsvarar förfarandet det som föreslås i fråga om dem som står i anställnings- och tjänsteförhållande.

Med stöd av 5 § lagen om tillsyn över privat socialservice är länsstyrelsen tillståndsmyndighet när den som producerar socialser-

vice tillhandahåller socialservice dygnet runt. Länsstyrelsen är också tillståndsmyndighet enligt lagen om privat hälso- och sjukvård. En anteckning i registerutdraget innebär inte automatiskt att tillstånd förvägras eller att verksamheten annars förhindras, utan länsstyrelsen skall alltid pröva om verksamheten är tillbörlig. Om det av straffregisterutdraget framgår att en person har dömts för en sedlighetssårande gärning eller ett sexual-, vålds- eller narkotikabrott enligt den föreslagna bestämmelsen i 6 § 2 mom. straffregisterlagen, bör det prövas om det är fråga om ett sådant missförhållande att tillstånd inte kan beviljas eller att länsstyrelsen bör vidta särskilda tillsynsåtgärder enligt ovan nämnda lagar som reglerar privat socialservice och privat hälso- och sjukvård.

För att påvisa att kontrollskyldigheten har fullgjorts kan arbetsgivaren eller myndigheten göra en anteckning om uppvisandet i de dokument som gäller personen. Den föreslagna bestämmelsen i 7 § berättigar inte till att straffregisteruppgifter ur innehållet i utdraget antecknas i dokumenten om personen i fråga.

Lagen om privat hälso- och sjukvård gäller inte dem som arbetar som självständiga yrkesutövare. Med självständig yrkesutövare avses en person som självständigt utövar sitt yrke med stöd av lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. Innan verksamheten inleds skall en självständig yrkesutövare dock lämna in en anmälan till rättsskyddscentralen för hälsovården om att yrket utövas självständigt. Rättsskyddscentralen och länsstyrelserna övervakar yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, i praktiken på basis av klagomål. Bland annat en del barnläkare och barnpsykiatrer arbetar som självständiga yrkesutövare. Verksamheten består i regel av mottagning där kontakterna med barn bara är tillfälliga. Skyldigheten att lämna in ett straffregisterutdrag skall därför inte gälla självständiga yrkesutövare.

Vad som i 1 mom. föreslås bli bestämt om tillståndsmyndighetens skyldighet att på vissa villkor begära att få se ett straffregisterutdrag enligt förslaget skall enligt 2 mom. på motsvarande sätt gälla även kommuner. Efter att ha mottagit anmälan enligt 6 § lagen om

tillsyn över privat socialservice eller 28 § 1 mom. lagen om barndagvård skall kommunen omedelbart begära att personen företer ett straffregisterutdrag.

I 3 mom. föreslås bli bestämt att ett utdrag enligt 1 och 2 mom. skall begäras också innan en annan än den som avses i ansökan om tillstånd eller i anmälan anställs för uppgifter som avses i 2 §. Bestämmelsen gäller situationer där en ny person som inte står i anställningsförhållande till serviceproducenten anställs för eller för första gången under verksamhetens gång tilldelas sådana uppgifter. Enligt förslaget skall serviceproducenten anmäla detta till behörig länsstyrelse eller kommunen. Serviceproducentens anmälningsskyldighet skall gälla enskilda personer som producerar service eller serviceproducentens lagenliga företrädare om serviceproducenten är en sammanslutning. På så sätt kan länsstyrelsen eller kommunen utreda brottslig bakgrund i sådana situationer där den som anges i anmälan eller ansökan om tillstånd byts ut eller en ny person anställs för uppgifter som avses i 2 §. Enligt 3 § skall arbetsgivaren utreda brottslig bakgrund hos dem som står i anställningsförhållande.

5 §. *Straffregisterutdrag för familjevårdare.* Det föreslås bli bestämt att när en kommun eller samkommun förbereder ett uppdragsavtal om familjevård för minderåriga skall den begära att den som ämnar arbeta som familjevårdare företer ett straffregisterutdrag där det uppges om han eller hon att dömts för sådana sedlighetssårande gärningar eller sexual-, vålds- eller narkotikabrott som nämns i den föreslagna bestämmelsen i 6 § 2 mom. straffregisterlagen. Straffregisterutdrag skall alltid begäras i samband med att ett uppdragsavtal om familjevård för minderåriga bereds, oavsett om kommunen tidigare har placerat en minderårig i vård hos personen i fråga. En anteckning i straffregistret innebär inte att ett uppdragsavtal inte kan ingås, utan frågan prövas alltid, liksom i dag, i sista hand av kommunen eller samkommunen.

6 §. *Straffregisterutdragets giltighetstid.* I paragrafen föreslås bli bestämt om giltighetstiden för det straffregisterutdrag som skall begäras. Utdraget skall inte få vara äldre än sex månader. Arbetsgivaren eller tillståndsmyndigheten får således godkänna utdrag

som är högst sex månader gamla. Den som första gången söker ett arbete eller återvänder till arbetsmarknaden efter ett långt avbrott skall skaffa ett utdrag uttryckligen för den aktuella uppgiften. Personer som arbetar i kortvariga anställningar som ofta upprepas kan däremot använda ett utdrag som de redan tidigare företett, förutsatt att det inte är äldre än sex månader.

7 §. *Anteckning om uppvisat straffregisterutdrag och återlämnande av utdraget.* I paragrafen föreslås bli bestämt om anteckning om att ett straffregisterutdrag har uppvisats och om återlämnande av utdraget. För att påvisa att kontrollskyldigheten har fullgjorts kan arbetsgivaren eller myndigheten göra en anteckning om uppvisandet i de dokument som gäller personen. Straffregisterutdraget skall specificeras genom identifikationsuppgifter som kan antecknas i personens dokument. Med identifikationsuppgifter avses i första hand personens fullständiga namn och datumet. Förslaget medger inte rätt att göra anteckningar om innehållet i straffregisterutdraget. På så sätt tryggas arbetssökandenas rätt till integritet. Som känsliga uppgifter betraktas enligt 11 § personuppgiftslagen personuppgifter som beskriver eller vilkas syfte är att beskriva en brottslig gärning eller ett straff eller någon annan påföljd för ett brott. Förslaget berättigar inte arbetsgivarna att behandla känsliga personuppgifter. Enligt 3 § 1 mom. 2 punkten personuppgiftslagen avses med behandling av personuppgifter insamling, registrering, organisering, användning, översändande, utlämnande, lagring, ändring, samkörning, blockering, utplåning och förstöring av personuppgifter samt andra åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifterna. I praktiken är t.ex. kopiering av ett straffregisterutdrag och upptagning av utdraget bland dokumenten om personen i fråga sådan behandling av personuppgifter enligt personuppgiftslagen som inte tillåts med stöd av den nya lagen. Ett utdrag som visats upp skall omedelbart återlämnas till den som företett det.

8 §. *Tystnadsplikt.* I 8 § föreslås en bestämmelse om tystnadsplikt. Med tanke på integritetsskyddet för dem som omfattas av det föreslagna förfarandet för kontroll av brottslig bakgrund är det av väsentlig betydelse

att känsliga uppgifter om dem inte sprids. Det föreslås bli bestämt att de som behandlar straffregisterutdrag enligt den nya lagen inte får röja de uppgifter som framgår av utdragen för utomstående. Tystnadsplikten fortgår också efter att ett anställnings- eller tjänsteförhållande har upphört. Den som bryter mot tystnadsplikten skall kunna bestraffas enligt 9 §.

9 §. *Straffbestämmelser.* I 1 mom. föreslås bli bestämt om förseelse mot bestämmelserna om skyldigheten att utreda brottslig bakgrund. Arbetsgivare eller företrädare för arbetsgivaren eller andra som enligt den föreslagna lagen skall begära att ett straffregisterutdrag företes eller serviceproducenter kan göra sig skyldiga till förseelse mot de skyldigheter som avses i momentet. Instanser som jämföras med arbetsgivare och som är skyldiga att begära att få se ett straffregisterutdrag definieras i den föreslagna bestämmelsen i 3 § 1 mom. Med andra som skall begära att ett straffregisterutdrag företes avses kommuner, samkommuner och länsstyrelser när de är tillståndsmyndigheter, tar emot lagenliga anmälningar eller ingår uppdragsavtal om familjevård.

Förseelse beträffande skyldigheterna enligt momentet skall bestraffas inte bara som uppsåtliga utan också av grov oaktsamhet. När det är fråga om barns säkerhet är det skäl att också föreskriva att allvarigare överträdelser av aktsamhetsskyldigheten skall vara straffbara. Arbetsgivare och företrädare för arbetsgivaren kommer oftast i fråga som förbrytare. Ansvar för arbetsgivaren eller företrädaren för denne bestäms då enligt de grunder som anges i 47 kap. 7 § strafflagen. I det nämnda lagrummet sägs att till straff för en arbetsgivares eller dennes företrädares förfarande döms den mot vars förpliktelser gärningen eller försummelsen strider. Vid bedömningen av detta skall beaktas dennes ställning, arten och omfattningen av hans uppgifter och befogenheter samt även i övrigt hans andel i att den lagstridiga situationen uppkommit eller fortgått.

Det föreslås bli bestämt att den som bryter mot skyldigheten enligt 3, 4 eller 5 § att begära att få se ett straffregisterutdrag enligt 6 § 2 mom. straffregisterlagen, bryter mot bestämmelsen i 4 § 3 mom. om skyldigheten att

underrätta länsstyrelsen eller kommunen om att någon annan än den som angetts i ansökan om tillstånd eller anmälan anställs för uppgifter som avses i lagen eller som bryter mot bestämmelsen i 7 § om skyldigheten att utan dröjsmål återlämna straffregisterutdraget till personen i fråga skall bestraffas. Straffet för den föreslagna förseelsen mot bestämmelserna om skyldigheten att utreda brottslig bakgrund är böter.

Straffbestämmelsen skall tillämpas om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag. I praktiken kommer den föreslagna straffbestämmelsen relativt sällan att tillämpas på tjänstemän, på vilka i första hand tillämpas de strängare bestämmelserna om tjänstebrott i 40 kap. strafflagen. Dessutom kan tjänstemäns straffrättsliga ansvar med stöd av bestämmelserna om tjänstebrott i 40 kap. 11 § strafflagen aktualiseras redan med stöd av lindrigare än grovt vållande. Bestämmelserna om brott mot tjänsteplikt i 40 kap. 10 och 11 § skall däremot inte tillämpas om gärningen är ringa bedömd som en helhet. I praktiken kan då straffbestämmelserna i den föreslagna lagen bli tillämpliga. I det förslag till ändring av strafflagen som ingår i regeringens proposition RP 77/2001 rd till riksdagen föreslås att bestämmelserna om tjänstebrott i 40 kap. strafflagen ändras så att det straffrättsliga ansvaret för personer som står i anställningsförhållande till offentliga samfund skall sammanfalla med tjänstemäns straffrättsliga ansvar när arbetstagarna utövar offentlig makt. På t.ex. arbetstagare i anställningsförhållande som bereder beslut vid tillstånds- och tillsynsmyndigheter tillämpas således i allmänhet de i den nämnda propositionen föreslagna bestämmelserna om brott mot tjänsteplikt i 40 kap. strafflagen i stället för straffbestämmelserna i den lag som föreslås i denna proposition.

I 2 mom. föreslås en informativ bestämmelse om att brott mot tystnadsplikten enligt 8 § skall vara straffbara enligt strafflagen. Brott mot tystnadsplikten skall bestraffas enligt 38 kap. 1 och 2 § strafflagen, om inte gärningen är straffbar enligt 40 kap. 5 § strafflagen eller strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

10 §. *I kraftträdande.* Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har

antagits och blivit stadfäst. Förfarandet enligt lagen tillämpas när någon anställs, när ett avtal om arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning ingås, när en civiltjänstepliktig förordnas till ett tjänstgöringsställe, när uppdragsavtal ingås om lämnande av familjevård eller när beslut om beviljande av tillstånd fattas samt när anmälan om inledande av verksamhet tas emot efter det att lagen har trätt i kraft. Förfarandet tillämpas inte på rekryteringar som påbörjats före ikraftträdandet eller på ärenden som är anhängiga hos en myndighet.

1.2. Straffregisterlagen

6 §. Det föreslås att 1 mom. ändras så att skyldigheten för den som begär ett utdrag att uppge ändamålet föreskrivs i det nya 3 mom.

Det föreslås att ett nytt 2 mom. fogas till paragrafen, varvid det nuvarande 2 mom. blir 4 mom. Med stöd av 2 mom. skall en enskild person avgiftsfritt kunna få uppgifter om sig själv ur straffregistret för att kunna åta sig en uppgift som varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga och där ett utdrag skall lämnas till arbetsgivaren eller myndigheten i enlighet med lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (/).

I utdraget skall antecknas uppgifter om beslut genom vilka personen har dömts för en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18 eller 19 § strafflagen, för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp med stöd av 21 kap. 1 §, för mord med stöd av 2 §, för dråp under för mildrande omständigheter med stöd av 3 § eller för grov misshandel med stöd av 6 §, för grovt rån med stöd av 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. Grunderna för förslaget och avgränsningen av brottsbeteckningarna har behandlats i allmänna motiveringen. Av straffregisterutdraget skall utöver det utdömda straffet framgå uppgifter om avtjänat frihetsstraff samt uppgifter om eventuell benådning. Uppgifterna är väsentliga för beslutet om val av arbetstagare.

Har en person dömts till gemensamt straff för flera brott, framgår av utdraget uppgifter om alla tillräknade brott och det gemensam-

ma straff som dömts ut för dem. I ljuset av uppgifterna skall arbetsgivaren pröva vilken betydelse han eller hon tillskriver det brott som framgår av utdraget. Att uppgifter om hela beslutet uppges i utdraget kan ses som förenligt med både arbetsgivarens och arbetssökandens intresse, eftersom utdraget då kan ligga till grund för slutsatser om den proportionella vikten för det brott som är särskilt betydelsefullt med tanke på arbetet med barn. Enbart brottsbeteckningen säger ingenting om hur allvarlig gärningen är, men om uppgifter om straffet tillfogas är detta vilseledande om det är fråga om ett gemensamt straff. Om t.ex. ett gemensamt fängelsestraff på ett år har dömts ut för sexuellt utnyttjande och lindrigt bedrägeri omtalar utdraget att det förstnämnda brottet, som är viktigt med tanke på anställningsförhållandet, har varit allvarligt. Har däremot ett gemensamt straff på ett år dömts ut för t.ex. grov stöld och en sedlighetssårande gärning, visar utdraget att det senare brottet har varit tämligen lindrigt.

I paragrafen nämns brottsbeteckningarna och lagrummen för de brott i fråga om vilka beslut skall antecknas i straffregisterutdraget. Med hänsyn till ändringarna av strafflagen skall i utdraget också antecknas uppgifter om beslut genom vilka personen har dömts för motsvarande gärningar med stöd av tidigare lag. Rättsregistercentralen skall således se till att också motsvarande gärningar som dömts med stöd av tidigare lag antecknas i utdraget. Strafflagen har ändrats så att sedlighetsbrott som avses i 17 kap. 18 § (spridning av pornografisk bild) tidigare varit straffbara med stöd av lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning (23/1927) och 19 § är en ny bestämmelse. De tidigare bestämmelserna i 20 kap. strafflagen motsvarar i övrigt i sak gällande bestämmelser, men en del av rekviriten finns inte längre i 20 kap. och de antecknas således inte i utdraget, dvs. blodskam enligt 20 kap. 7 § (delvis motsvarande bestämmelser finns i 17 kap. 22 §) och offentlig kränkning av sedligheten enligt 20 kap. 9 § 1 mom. (i dag 17 kap. 21 §). En gärning enligt tidigare 20 kap. 9 § 2 mom. är däremot inte längre straffbar. Dråp enligt 21 kap. 1 §, mord enligt 2 § och grov misshandel enligt 6 § motsvarar i fråga om brottsbeteckningar och placering de tidigare bestäm-

melserna. Dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 § är däremot en ny brottsbeteckning, som i sak motsvaras av den tidigare lagens bestämmelser om dråp som begåtts under synnerligen mildrande omständigheter och dödande på annans begäran enligt 3 §. Grovt rån enligt 31 kap. 2 § har haft samma beteckning och funnits i samma lagrum före lagen 769/1990 om ändring av strafflagen. Före lagen 1304/1993 om ändring av strafflagen fanns bestämmelserna om narkotikabrott i 50 kap. i 2—6 § narkotikalagen (41/1972).

Om de uppgifter om en person som avses ovan inte finns i straffregistret, skall straffregistercentralen ge ett intyg där det konstateras att det i straffregistret inte finns några sådana uppgifter om personen som gäller beslut som avses i 6 § 2 mom. Om straffregistret innehåller uppgifter om andra brott än sådana som avses i 6 § 2 mom. framgår de således inte av straffregisterutdraget.

Utdraget skall skaffas av dem som skall anställas, av civiltjänstepliktiga, av dem deltar i arbetskraftspolitiska åtgärder, av familjevårdare eller serviceproducenter. Utdraget beställs hos rättsregistercentralen på samma sätt som andra utdrag som kan lämnas till enskilda personer. Utdraget beställs genom en undertecknad skriftlig begäran av vilken ändamålet framgår. Straffregistercentralen skickar utdraget per post till personen i fråga. Det föreslås att utdraget skall vara avgiftsfritt.

I paragrafen föreslås ett nytt 3 mom., där det sägs att när uppgifter enligt 1 och 2 mom. begärs skall ändamålet uppges. Också för närvarande skall ändamålet uppges när ett utdrag begärs med stöd av 1 mom. för t.ex. arbetstillstånd. Enligt det nya 3 mom. skall motsvarande skyldighet också gälla begäran om utdrag enligt 6 § 2 mom. I utdraget skall straffregisterföraren i enlighet med 7 § 2 mom. straffregisterlagen anteckna för vilket ändamål det har getts.

7 §. *I paragrafen bestäms om partiella utdrag ur straffregistret.* Enligt 1 mom. kan i ett straffregisterutdrag enligt vad som närmare bestäms genom förordning antecknas endast en del av de i 2 § avsedda uppgifter som införts i registret. Det föreslås att paragrafen ändras så att ur straffregistret också kan ges

ett utdrag som avses i den föreslagna bestämmelsen i 6 § 2 mom.

2. Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

3. Lagstiftningsordning

Vid behandlingen av förslagen till personuppgiftslagstiftning har grundlagsutskottet konstaterat att det utifrån bestämmelsen om skyddet för personuppgifter är viktigt att reglera åtminstone registreringens syfte, innehållet i de registrerade personuppgifterna, tillåtna användningsändamål, inbegripet möjligheterna att lämna ut uppgifter och bevaringstiden för uppgifterna i personregistren samt den registrerades rättsskydd och dessutom hur omfattande och detaljerad regleringen av dessa skall vara på lagnivå (GrUU 14 och 25/1998 rd). Förfarandet för kontroll av brottslig bakgrund syftar till att skydda minderårigas personliga integritet och främja deras personliga säkerhet. Detta genomförs så att intrång i arbetssökandens integritet görs bara i den mån som är nödvändigt med tanke på syftet.

I lagförslagen har så som anförts ovan beaktats kraven enligt 10 § grundlagen på skydd för privatlivet och skydd för personuppgifter samt bestämmelserna om behandling av personuppgifter enligt personuppgiftslagen och lagen om integritetsskydd i arbetslivet. Det föreslagna förfarandet inskränker det skydd för privatlivet som tillförsäkras i 10 § grundlagen samt den rätt som var och en enligt 18 § har att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Utgångspunkten för propositionen har varit att minderårigas rätt till personlig integritet och säkerhet kan ses som en sådan motiverad orsak som berättigar till begränsningar i fråga om de rättigheter som tillförsäkras i 10 och 18 § grundlagen.

I 10 § 1 mom. grundlagen sägs att vars och

ens privatliv, heder och hemfrid är tryggade. Till integritetsskyddet hör också bestämmelsen om att närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Till privatlivet hör bl.a. att individen har rätt att fritt knyta och upprätthålla kontakter med andra människor och omgivningen samt rätt att bestämma över sig själv. För dem som omfattas av det föreslagna förfarandet inskränks den rätt till integritet som tillförsäkras i grundlagen, uttryckligen rätten att bestämma om personuppgifter som gäller dem själva och som hänför sig till deras kriminella gärningar och straff för dessa.

Förslaget tillskriver arbetsgivaren eller myndigheten rätt att få se ett straffregisterutdrag. Det föreslås att kontrollen av brottslig bakgrund skall gälla endast den som väljs för en uppgift eller en tjänst, inte alla som sökt uppgiften eller tjänsten. Däremot föreslås inte att arbetsgivarna eller andra som skall begära att få se ett utdrag skall ha rätt att samla och registrera känsliga uppgifter. Vid begränsningen av grundrättigheten har således beaktats det proportionalitetskrav som utgör villkor för begränsningen.

Enligt 18 § 1 mom. grundlagen har var och en rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring. Bestämmelsen gäller också rätten att få en offentlig tjänst. Rätten att välja sitt arbete fritt hänför sig till den jämlikhet och det diskrimineringsförbud som anges i grundlagen. Kravet på lika bemötande gäller således vid anställning. I förslaget behandlas inte heller kommunens rätt att besluta om tjänsteinnehavarens uppgifter, anställning i tjänsteförhållande eller tjänsteförättningskyldighet. Rätten att skaffa sin försörjning genom arbete inskränks naturligtvis av vissa faktiska omständigheter, t.ex. lediga arbetsplatser, utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet som krävs i arbetet samt behörighetsvillkor för offentliga tjänster. Utöver de faktiska begränsningarna finns också rikligt med juridiska begränsningar i fråga om utnyttjandet av rätten. Exempelvis tillståndsplikten för näringsidkande begränsar i praktiken rätten att idka en näring. Med uttrycket "i enlighet med lag" i grundlagen avses uttryckligen möjligheten att genom lag begränsa den rätt som tillförsäkras i bestämmelsen.

Enligt regeringens uppfattning kränker de

föreslagna lagarna inte de grundläggande fri- och rättigheter som fastställs i grundlagen och de kan behandlas i sedvanlig lagstiftningsordning. På grund av sakens principiella natur anser regeringen dock att det är önsk-

värt att ett utlåtande begärs hos grundlagsutskottet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslagen***1.****Lag****om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §*Lagens syfte*

Syftet med denna lag är att skydda minderårigas personliga integritet och främja deras personliga säkerhet. I lagen föreskrivs om ett förfarande för kontroll av brottslig bakgrund hos personer som väljs för arbete med minderåriga.

2 §*Tillämpningsområde*

Denna lag tillämpas på arbete som utförs i anställnings- eller tjänsteförhållande och som varaktigt och i väsentlig grad består i att utan vårdnadshavarens närvaro fostra, undervisa, sköta eller annars ta hand om minderåriga eller annars arbeta i personlig kontakt med minderåriga.

På de villkor som anges i 1 mom. tillämpas lagen även på

1) arbetstjänst som fullgörs av civiltjänstpliktiga enligt 1 § civiltjänstlagen (1723/1991),

2) arbete som i sysselsättningslagen (275/1987) avsedda personer som deltar i arbetslivsträning utför på en arbetsplats,

3) arbete som i lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993) avsedda personer som deltar i arbetspraktik och arbetslivsträning utför på en arbetsplats,

4) på arbete som i lagen om arbetskraftservice (1005/1993) avsedda personer som deltar i arbetsprövning utför på en arbetsplats,

5) familjevård som lämnas av familjevårdare enligt 1 § familjevårdarlagen (312/1992),

6) serviceproducenter enligt lagen om tillsyn över privat socialservice (603/1996), och
7) serviceproducenter enligt lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990).

Denna lag tillämpas dock inte på sådana uppgifter enligt 1 och 2 mom. som sammanlagt varar högst tre månader under en ettårsperiod. Vidare gäller att civiltjänstcentralerna inte kan förordna en person att utföra uppgifter som avses i denna lag och att Arbetskraftsmyndigheterna inte kan ingå avtal om arbetspraktik, arbetslivsträning eller arbetsprövning beträffande uppgifter som avses i denna lag, om personen i fråga inte vill ta emot sådana uppgifter.

3 §*Arbetsgivarens skyldighet att kräva straffregisterutdrag*

Arbetsgivaren skall kräva att en person visar upp ett straffregisterutdrag enligt 6 § 2 mom. straffregisterlagen (770/1993), när personen första gången skall anställas eller utnämnas i ett anställnings- eller tjänsteförhållande som omfattar uppgifter som avses i 2 §, eller första gången tilldelas sådana uppgifter. Med arbetsgivare avses i denna lag även civiltjänstcentraler enligt 8 § civiltjänstlagen samt Arbetskraftsmyndigheter som ingår avtal om arbetspraktik, arbetslivsträning och arbetsprövning.

Om ett straffregisterutdrag inte finns att tillgå när en kommun eller samkommun skall tillsätta en tjänst, skall valet vara villkorligt och bekräftas först när ett utdrag har visats upp. Den som villkorligt valts till tjänsten skall visa upp ett straffregisterutdrag senast inom 30 dagar efter delfäendet av beslutet

om valet eller inom en längre tidsfrist som den myndighet som tillsätter tjänsten beviljat av särskilda skäl. Om utdraget inte visas upp inom ovan avsedd tid, förfaller valet. Den myndighet som gjort det villkorliga valet fattar beslut om att valet skall bekräftas eller förfalla. En behörig lägre verkställande myndighet kan besluta om bekräftandet.

I de fall som avses i 2 § förutsätts för utnämning till en tjänst eller ett tjänsteförhållande enligt statstjänstemannalagen (750/1994) att sökanden på begäran har visat upp ett straffregisterutdrag för myndigheten.

4 §

Straffregisterutdrag beträffande dem som producerar privat socialservice eller privata hälso- och sjukvårdstjänster

Om verksamhetsområdet för den som producerar privat socialservice eller privata hälso- och sjukvårdstjänster omfattar tjänster för minderåriga, skall länsstyrelsen innan den beviljar tillstånd kräva att en person som inte hör till personalen i arbetsavtalsförhållande och vars arbete omfattar uppgifter som avses i 2 § visar upp ett straffregisterutdrag enligt 6 § 2 mom. straffregisterlagen.

Vad som bestäms i 1 mom. gäller även kommunerna, som efter att ha mottagit en anmälan enligt 6 § lagen om tillsyn över privat socialservice eller 28 § 1 mom. lagen om barndagvård (36/1973) omedelbart skall kräva att personen i fråga visar upp ett straffregisterutdrag.

Ett i denna paragraf avsett utdrag skall krävas också innan någon annan än den som anges i ansökan om tillstånd eller i anmälan ges uppgifter som avses i 2 §. Serviceproducenten skall underrätta länsstyrelsen eller kommunen om saken.

5 §

Straffregisterutdrag beträffande familjevårdare

Om ett uppdragsavtal enligt 1 § familjevårdarlagen gäller familjevård av minderåriga, skall kommunen eller samkommunen innan uppdragsavtalet ingås kräva att personen i

fråga visar upp ett straffregisterutdrag enligt 6 § 2 mom. straffregisterlagen.

6 §

Straffregisterutdragets giltighetstid

Ett straffregisterutdrag som med stöd av denna lag begärts in för kontroll av brottslig bakgrund får inte vara äldre än sex månader.

7 §

Anteckning om uppvisat straffregisterutdrag och återlämnande av utdraget

I personuppgifterna om den som visat upp ett registerutdrag kan antecknas att ett straffregisterutdrag har visats samt utdragets identifikationsuppgifter. Straffregisterutdraget skall utan dröjsmål återlämnas till den som visat upp.

8 §

Tystnadsplikt

De som behandlar straffregisterutdrag får inte röja de uppgifter som framgår av utdragen för utomstående.

9 §

Straffbestämmelser

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1) bryter mot skyldigheten enligt 3, 4 eller 5 § att kräva uppvisande av ett i 6 § 2 mom. straffregisterlagen avsett straffregisterutdrag,

2) bryter mot skyldigheten enligt 4 § 3 mom. att underrätta länsstyrelsen eller kommunen om att någon annan än den som anges i ansökan om tillstånd eller i anmälan ges uppgifter som avses i lagen eller

3) bryter mot skyldigheten enligt 7 § att återlämna ett straffregisterutdrag till den som visat upp det,

skall, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för *förseelse mot bestämmelserna om kontroll av brottslig bakgrund* dömas till böter. Ansvaret

för arbetsgivaren eller dennes företrädare bestäms enligt de grunder som anges i 47 kap. 7 § strafflagen (39/1889).

Till straff för brott mot tystnadsplikten enligt 8 § döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § strafflagen, om inte gärningen är straffbar enligt 40 kap. 5 § strafflagen eller strängare

straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den

200 .

2.

Lag**om ändring av 6 och 7 § straffregisterlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/1993) 6 § 1 mom. och 7 § 1 mom.
samt

fogas till 6 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1093/1999, nya 2 och 3 mom., varvid det
nuvarande 2 mom. blir 4 mom., som följer:

6 §

En enskild person har rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för visum, arbetstillstånd, uppehållstillstånd eller något annat motsvarande ändamål.

Utöver vad som bestäms i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för att kunna åta sig en uppgift som varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga och där ett utdrag skall lämnas till arbetsgivaren eller myndigheten i enlighet med lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (/). I utdraget antecknas uppgifter om beslut genom vilka personen i fråga har dömts för en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18 eller 19 § strafflagen, för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp med stöd av 21 kap. 1 §, för mord med stöd av 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter med stöd av 21 kap. 3 § eller för grov misshandel med stöd av 21 kap. 6 §, för

grovt rån med stöd av 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. strafflagen. I utdraget antecknas också uppgifter om beslut genom vilka personen i fråga har dömts för motsvarande brott med stöd av tidigare gällande lag. Utdraget är avgiftsfritt.

När uppgifter enligt 1 och 2 mom. begärs skall ändamålet uppges. Ett utdrag enligt 2 mom. lämnas bara till den som utdraget gäller.

7 §

Utöver vad som bestäms i 6 § 2 mom. kan i ett straffregisterutdrag enligt vad som närmare bestäms genom förordning av statsrådet antecknas endast en del av de i 2 § avsedda uppgifter som införts i registret.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Helsingfors den 15 februari 2002

Republikens President

TARJA HALONEN

Arbetsminister *Tarja Filatov*

*Bilaga
Parallelltext*

2.

Lag

om ändring av 6 och 7 § straffregisterlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen av den 20 augusti 1993 (770/1993) 6 § 1 mom. och 7 § 1 mom.
samt
fogas till 6 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1093/1999, nya 2 och 3 mom., varvid det
nuvarande 2 mom. blir 4 mom., som följer:

Gällande lydelse

6 §

En enskild person har rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för visum, arbetstillstånd, uppehållstillstånd eller något annat motsvarande ändamål. *Då uppgifterna begärs skall ändamålet uppges.*

Föreslagen lydelse

6 §

En enskild person har rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för visum, arbetstillstånd, uppehållstillstånd eller något annat motsvarande ändamål.

Utöver vad som bestäms i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för att kunna åta sig en uppgift som varaktigt och i väsentlig grad består i att arbeta med minderåriga och där ett utdrag skall lämnas till arbetsgivaren eller myndigheten i enlighet med lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos dem som arbetar med barn (/). I utdraget antecknas uppgifter om beslut genom vilka personen i fråga har dömts för en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18 eller 19 § strafflagen, för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp med stöd av 21 kap. 1 §, för mord med stöd av 21 kap. 2 §, för dråp under för mildrande omständigheter med stöd av 21 kap. 3 § eller för grov misshandel med stöd av 21 kap. 6 §, för grovt rån med stöd av 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. strafflagen. I utdraget antecknas också uppgifter om beslut genom vilka personen i fråga har dömts för motsvarande brott med stöd av tidigare gällande lag. Utdraget är avgiftsfritt.

När uppgifter enligt 1 och 2 mom. begärs skall ändamålet uppges. Ett utdrag enligt 2 mom. lämnas bara till den som utdraget gäller.

7 §

I ett straffregisterutdrag kan enligt vad som närmare stadgas genom förordning antecknas endast en del av de i 2 § avsedda uppgifter som införts i registret.

7 §

Utöver vad som bestäms i 6 § 2 mom. kan i ett straffregisterutdrag enligt vad som närmare bestäms genom förordning av statsrådet antecknas endast en del av de i 2 § avsedda uppgifter som införts i registret.

Denna lag träder i kraft den _____ 200 .